

COPYRIGHT POLSKA

K W A R T A L N I K

STOWARZYSZENIA AUTORÓW I WYDAWCÓW

NR 3/2022

lipiec - wrzesień

COPYRIGHT POLSKA – KWARTALNIK NR 3/2022

Kwartalnik informacyjno-edukacyjny wydawany przez SAiW COPYRIGHT POLSKA zawiera informacje o działalności Stowarzyszenia, a także podejmuje problematykę praw własności intelektualnej, w szczególności w obszarze aktywności wydawniczej: praw autorskich, praw pokrewnych oraz prawnej ochrony baz danych.

Głównym celem wydawnictwa jest prowadzenie wśród członków Stowarzyszenia działalności edukacyjnej mającej podnieść świadomość prawną oraz ułatwić prowadzenie działalności wydawniczej z zastosowaniem wysokiego poziomu ochrony praw własności intelektualnej.

Redaktor naczelna: Marzenna Wojciechowska

Opracowanie graficzne okładki: Magdalena Błażków, KreacjaPro

Opracowanie graficzne i skład: Elżbieta Wastkowska, ProDesGraf

Korekta: Sylwia Chrabałowska

Wydawca: STOWARZYSZENIE AUTORÓW I WYDAWCÓW
COPYRIGHT POLSKA

Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Copyright Polska

ul. Krupnicza 12/6, 31-123 Kraków

Adres redakcji: ul. Nowogrodzka 62b/8, 02-002 Warszawa

Kontakt: m.wojciechowska@copyrightpolska.pl

numery ISSN:

Wydanie elektroniczne online posiada numer ISSN 2720-1066

Wydanie drukowane posiada numer ISSN 2720-1724

Stan prawny aktualny na dzień 30 września 2022 r.

3/2022 Warszawa

SPIS TREŚCI

- › Zmiany w prawie autorskim. W jaki sposób nowy wyjątek „eksploracja tekstów i danych” (TDM) wpłynie na umowy autor – wydawca oraz oznaczanie książek, e-booków i audiobooków 2
- › Utwory niedostępne w handlu – historia i przyszłość polskiej regulacji 10
- › Między przeróbką i opracowaniem utworu a inspiracją, karykaturą, parodią i pastiszem. Rozważania na tle art. 17 dyrektywy DSM – cz. II 23
- › W skrócie 30
 - Orzecznictwo TSUE;
 - Nowelizacja ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych w ustawie o obronie Ojczyzny;
 - Nowelizacja ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i pokrewnymi w ustawie o zmianie niektórych ustaw w celu uproszczenia procedur administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców;
 - Europejski akt o wolności mediów – konsultacje;
 - Wyrok Sądu Najwyższego w sprawie Chomikuj.pl;
 - Ochrona danych osobowych – najnowsze orzecznictwo europejskie i polskie oraz umowa o zasadach ochrony danych obywateli UE w USA;
- › Konferencja imienia prof. Elżbiety Traple 35
- › Informacje o działalności Stowarzyszenia 37
 - Ogłoszenie o nowym programie stypendialnym na rok akademicki 2022/23;
 - Jubileusz SAIW Copyright Polska. Spotkanie na Targach Książki w Krakowie;
 - Ruszyły badania struktury kopiowania utworów na potrzeby repartycji opłaty reprograficznej za 2022 rok w 2023 roku;
 - Planowa kontrola MKiDN w SAIW Copyright Polska potwierdziła prawidłowość działalności Stowarzyszenia w zakresie obsługi programu PLR

ZMIANY W PRAWIE AUTORSKIM.

W jaki sposób nowy wyjątek „eksploracja tekstów i danych” (TDM) wpłynie na umowy autor – wydawca oraz oznaczanie książek, e-booków i audiobooków

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Resort kultury przedstawił mocno spóźniony projekt wdrożenia dyrektywy DSM¹, czyli nowelizację ustawy o prawie autorskim oraz ustawy o ochronie baz danych. Na stronach Rządowego Centrum Legislacji opublikowano projekt ustawy z dnia 6 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12360954>.

Data implementacji do polskiego prawa wyznaczona przez dyrektywę DSM upłynęła 7 czerwca 2021 roku. W numerze 1/2021 Kwartalnika w artykule pt. *Sztuczna inteligencja (AI) a nowy wyjątek w prawie autorskim, czyli eksploracja tekstów i danych* (str. 5) przybliżyliśmy pojęcie nowego wyjątku od wyłącznych praw autorskich i praw pokrewnych oraz praw producenta bazy danych pod nazwą „eksploracja tekstów i danych” (TDM). Wyjaśniliśmy jego zakres, zarówno potocznie nazwany „naukowym”, jak i „komercyjny”. Ponadto zarysowaliśmy praktyczne

skutki korzystania z tego wyjątku w celu tworzenia różnych projektów sztucznej inteligencji (dalej AI). Ustawodawca unijny definiuje TDM jako zautomatyzowaną technikę analityczną służącą do analizowania tekstów i danych w postaci cyfrowej w celu wygenerowania informacji obejmujących między innymi wzorce, tendencje i korelacje.

Na początek przyjrzyjmy się prawom, których wyjątek dotyczy. Najprawdopodobniej po raz pierwszy w historii legislacji dotyczącej prawa autorskiego mamy do czynienia z sytuacją, **w której pole eksploatacji utworu i przedmiotu praw pokrewnych jest doprecyzowane w wyjątku ograniczającym to prawo.**

Wydaje się, że ten rodzaj eksploatacji utworów i przedmiotów praw pokrewnych istnieje od dawna – efekty jego działania w postaci gotowych utworów AI wytworzonych przy ich udziale są już bowiem od dłuższego czasu dostępne na rynku. Korzystanie z utworów i przedmiotów praw pokrewnych w ramach TDM polega na kopiowaniu

¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE (Dz.U. 2019, L 130, s. 92).

i pobraniu, a następnie kontekstowym przetwarzaniu przedmiotu ochrony. Z tego względu korzystanie to nie jest „widoczne”, a także znacznie różni się od „normalnej” eksploatacji. Nie znamy ani skali tego zjawiska, ani zasad zgodnego z prawem regulowania takiego korzystania.

Gdy przeanalizujemy pola eksploatacji zdefiniowane w dyrektywie INFOSOC² i polskiej ustawie o prawie autorskim³ (dalej: prawo autorskie), dojdziemy do wniosku, że mamy do czynienia z korzystaniem na polu eksploatacji – zwielokrotnienie. Ale czy tylko? Ten rodzaj eksploatacji jest tak specyficzny, że aż nasuwa się pytanie: czy oprócz zwielokrotnienia nie mamy do czynienia z nowym, niezdefiniowanym polem eksploatacji? Polem o olbrzymim znaczeniu ekonomicznym oraz naukowym, które wskutek komercjalizacji wyników badań naukowych ponownie sprawdza się do znaczenia ekonomicznego.

Na początek musimy stwierdzić, że nawet jeśli założymy, że jest to całkowicie nowe pole eksploatacji, brak jego precyzyjnego zdefiniowania w prawie autorskim nie pozbawia uprawnień ochrony, konstrukcja przepisów ustawy zakłada bowiem ochronę nowych pól, bez

konieczności wymieniania ich w art. 50 prawa autorskiego. Jednak koncepcja nowego pola eksploatacji byłaby kłopotliwa przy ustalaniu pełnego zakresu ochrony dla praw pokrewnych, gdyż przedmioty praw pokrewnych są chronione na enumeratywnie wskazanych co do danego prawa pokrewnego polach eksploatacji.

Oznacza to, że jeżeli jakieś pole eksploatacji nie jest wymienione w przepisach dotyczących praw pokrewnych (takich jak art. 86 ust. 2, art. 94, ust. 4, art. 97 prawa autorskiego), to dane pole nie jest objęte ochroną przysługującą podmiotom praw pokrewnych. Nieco odmiennie uregulowane są prawa wydawców do pierwszych wydań utworów, których ochrona już wygasła, oraz wydań krytycznych i naukowych uregulowanych odpowiednio w art. 99¹–99³ prawa autorskiego.

W przypadku pierwszych wydań ochrona praw wydawców dotyczy wszystkich pól eksploatacji⁴, tak więc niezależnie od przyjętej interpretacji wydawcom książek przysługuje pełna ochrona jako następcom prawnym autorów w przypadku klasycznych wydań książkowych, na podstawie art. 11 prawa autorskiego w przypadku utworów zbiorowych, a także prawa do pierwszych wydań

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 22 maja 2001 roku 2001/29/WE o harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. UE L 167 22/06/2001 P. 0010–0019).

³ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1062 z późn. zm.).

⁴ Ustawa (patrz przypis nr 3)

Art. 99¹. Wydawcy, który jako pierwszy w sposób zgodny z prawem opublikował lub w inny sposób rozpowszechnił utwór, którego czas ochrony już wygasł, a jego egzemplarze nie były jeszcze publicznie udostępniane, przysługuje wyłączne prawo do rozporządzania tym utworem i korzystania z niego na wszystkich polach eksploatacji przez okres dwudziestu pięciu lat od daty pierwszej publikacji lub rozpowszechnienia.

Art. 99². Temu, kto po upływie czasu ochrony prawa autorskiego do utworu przygotował jego wydanie krytyczne lub naukowe, niebędące utworem, przysługuje wyłączne prawo do rozporządzania takim wydaniem i korzystania z niego w zakresie, o którym mowa w art. 50 pkt 1 i 2, przez okres trzydziestu lat od daty publikacji.

Art. 99³. Przepisy art. 991 i art. 992 stosuje się odpowiednio do utworów i tekstów, które ze względu na czas ich powstania lub charakter nigdy nie były objęte ochroną prawa autorskiego.

utworów, których ochrona już wygasła. W przypadku wydań krytycznych i naukowych (niestanowiących utworu) ochrona obejmuje tzw. tradycyjne pola eksploatacji, czyli zwielokrotnianie i wprowadzenie do obrotu. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że elementy twórcze wydań krytycznych i naukowych są objęte ochroną na wszystkich polach eksploatacji i prawa te przysługują wydawcom jako następcom prawnym autorów.

W przypadku wydawców prasy w zakresie praw autorskich przysługuje pełna ochrona, natomiast w zakresie praw pokrewnych (nowo wprowadzanych w tej samej nowelizacji) ochrona ograniczona, ale to temat na osobny artykuł.

W kontekście powyższych rozważań wydaje się, że najbardziej prawidłową konstrukcją zdefiniowania korzystania z utworów na potrzeby eksploracji tekstów i danych jest przyjęcie, że jest to **specyficzny sposób korzystania z utworu lub przedmiotu praw pokrewnych w rozumieniu art. 49 prawa autorskiego na polu eksploatacji, którym jest zwielokrotnianie**. Za przyjęciem powyższej interpretacji przemawia również fakt, że ustawodawca unijny, wprowadzając wyjątek od istniejącego prawa, nie ustanowił odrębnego pola eksploatacji utworu i przedmiotu praw pokrewnych – uznał, że mieszczą się one w prawach ustanowionych na rzecz uprawnionych z tytułu praw autorskich i praw pokrewnych w dyrektywie INFOSOC.

Zastrzeżenie prawa do komercyjnego korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych na cele eksploracji i danych (TDM)

W odróżnieniu od przetwarzania utworów i przedmiotów praw pokrewnych w zakresie

wyjątku eksploracji tekstów i danych do celów „naukowych”, można wnieść zastrzeżenie wprowadzające zakaz korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych do celów „komercyjnych”. Przy czym użycie pojęć „cel naukowy” i „cel komercyjny” jest pewnym uproszczeniem na potrzeby niniejszego artykułu, ponieważ użycie TDM do celów naukowych nie pokrywa się 1:1 ze znanym z dyrektywy INFOSOC pojęciem użytku „niekomercyjnego”, m.in. przez dokładne zdefiniowanie „organizacji badawczej”. Korzystanie do celów „naukowych” podlega więc pewnym ograniczeniom. Przepis dopuszczający udział prywatnych podmiotów – współpracujących przy badaniach naukowych – może budzić pewne obawy. Ustawodawca unijny zaproponował zapis zobowiązujący państwa członkowskie do kontroli korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych w ramach dozwolonego użytku „naukowego”, aby wyeliminować możliwość cichej komercjalizacji oraz wtórnej komercjalizacji. Czy kontrola ta okaże się skuteczna? Czas pokaże. Tematowi definicji organizacji badawczej i zakresowi wyjątku „naukowego” *versus* „komercyjnego” poświęcimy osobny artykuł.

Wracając do *stricte* „komercyjnego” TDM – by uniemożliwić korzystanie z utworów i przedmiotów praw pokrewnych do celu tego rodzaju eksploracji tekstów i danych, konieczne jest wniesienie wyraźnego zastrzeżenia sprzeciwiającego się takiemu korzystaniu⁵.

W przypadku utworów dostępnych w formie elektronicznej zastrzeżenie to musi zostać wniesione w sposób elektroniczny umożliwiający jego maszynowe odczytanie przez robota

⁵ Dyrektywa DSM (patrz przypis nr 1) art. 4 ust. 3: „Wyjątek lub ograniczenie przewidziane w ust. 1 ma zastosowanie pod warunkiem, że korzystanie z utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, o których mowa

podmiotu zwielokrotniającego i pobierającego zawartość elektroniczną.

W przypadku książek papierowych sprawa jest dość prosta. Dla skuteczności zastrzeżenia wystarczy bowiem umieścić wyraźną notę zakazującą zwielokrotniania na cele TDM, np. na stronie wewnętrznej okładki zawierającej oznaczenia autorskie. Istnieje przy tym pewna wątpliwość, czy wyjątek TDM dotyczy utworów w innych formatach niż cyfrowy, gdyż z samej definicji TDM można wywieść, że zautomatyzowana technika może dotyczyć tylko tego formatu. Natomiast zakres TDM w artykule 4 ust. 1 dyrektywy DSM⁶ jest na tyle ogólny, że może budzić wątpliwości interpretacyjne. Z tego względu rekomendacja, aby zastrzeżenie o zakazie stosowania TDM umieszczać na egzemplarzach utworów w innych formatach niż cyfrowy, wydaje się w pełni uzasadniona – zwłaszcza że zakres wyjątku obejmuje także zwielokrotnianie.

W celu ochrony zawartości elektronicznej (oprócz zastrzeżenia pisemnego obok noty copyrightowej) konieczne są również dwojakięgo rodzaju zabezpieczenia elektroniczne. Tak jak wyżej napisałam, po pierwsze wiadomość maszynowa dla robotów wyszukiwarek oraz po drugie wyskakujące okienko pojawiające się przy próbach kopiowania tekstów i danych za pomocą zaznaczania i kopiowania (klawisze Ctrl + A i Ctrl + C) lub techniczne zablokowanie możliwości kopiowania zawartości stron

internetowych przy użyciu funkcji „Zaznacz, kopiuuj i wklej”. Oczywiście są sposoby na obejście tych zabezpieczeń. Ponadto mogą się pojawić praktyczne problemy z ustaleniem standardu technicznego zastrzeżenia, które ma być „odczytane maszynowo”. Rządowe Centrum Legislacji w piśmie skierowanym do MKiDN⁷ w procesie uzgodnień projektu nowelizacji podniosło, że w projekcie nie zdefiniowano pojęcia środków nadających się do odczytu maszynowego: „W dodawanym art. 26³ do ustawy nowelizowanej wymaga wyjaśnienia pojęcie «środków nadających się do odczytu maszynowego». W ustawie z dnia 11 sierpnia 2021 r. o otwartych danych i ponownym wykorzystywaniu informacji sektora publicznego (Dz.U. 2021, poz. 1641) zdefiniowano jedynie „format przeznaczony do odczytu maszynowego”, nie zdefiniowano jednak pojęcia „środków nadających się do odczytu maszynowego”. Miejmy nadzieję, że wskazówka ta zostanie uwzględniona w kolejnym projekcie nowelizacji i pojęcie „środka nadającego się do odczytu maszynowego” zostanie doprecyzowane. Jest to zasadna uwaga, ponieważ precyzyjna definicja „środka nadającego się do odczytu maszynowego” ułatwi możliwość skutecznego wniesienia zastrzeżenia sprzeciwiającego się użyciu TDM do celów „komercyjnych” przez uprawnionych z tytułu praw autorskich lub pokrewnych oraz reprezentujących

w tym ustępie, nie zostało wyraźnie zastrzeżone przez podmioty uprawnione w odpowiedni sposób, na przykład za pomocą środków nadających się do odczytu maszynowego w przypadku treści, które zostały podane do publicznej wiadomości w internecie”.

⁶ Dyrektywa DSM (patrz przypis nr 1) art. 4, ust. 1, cyt.: „Państwa członkowskie wprowadzają przepisy przewidujące wyjątek lub ograniczenie dotyczące praw przewidzianych w art. 5 lit. a) i art. 7 ust. 1 dyrektywy 96/9/WE, art. 2 dyrektywy 2001/29/WE, art. 4 ust. 1 lit. a) i b) dyrektywy 2009/24/WE oraz art. 15 ust. 1 niniejszej dyrektywy w odniesieniu do zwielokrotnień i pobrań dostępnych zgodnie z prawem utworów i innych przedmiotów objętych ochroną do celów eksploracji tekstów i danych”.

⁷ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12360954/katalog/12887989#12887989> [dostęp: 16.09.2022].

ich dystrybutorów produktów cyfrowych, takich jak e-booki i audiobooki, a także określili ramy bezpiecznego korzystania z wyjątku TDM przez użytkowników.

W kontekście przedstawionych problemów ich praktycznym rozwiązaniem byłoby licencjonowanie utworów i przedmiotów praw pokrewnych na potrzeby eksploracji tekstów i danych (TDM) za pośrednictwem właściwych organizacji zbiorowego zarządzania (OZZ). Zaletą takiego rozwiązania byłaby po pierwsze możliwość monetyzacji takiego sposobu korzystania z utworów i przedmiotów praw pokrewnych, po drugie kontrola nad sposobem korzystania za pośrednictwem instrumentów, w które są wyposażone OZZ. Jednocześnie legalna licencja w sposób istotny ograniczyłaby lub znacznie eliminowałaby nielegalne (dokonywane wbrew zastrzeżeniu) kopiowanie przedmiotów ochrony na cele eksploracji tekstów i danych. Rozwiązanie to byłoby szczególnie korzystne dla małych i średnich wydawców, więksi wydawcy bowiem, dysponując odpowiednimi środkami, mogliby wprowadzić system zarządzania TDM indywidualnie. Proponowana regulacja powinna zawierać alternatywnie obie opcje zarządzania sprzeciwem wobec stosowania TDM.

Serwisy wydawców książek udostępniane jako bazy danych wiedzy – zakres TDM

Wyjątek dotyczący eksploracji tekstów i danych został również wprowadzony do ograniczenia praw producenta baz danych. Dyrektywa DSM zmienia w tym zakresie dyrektywę 96/9/WE⁸ Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca

1996 roku w sprawie ochrony prawnej baz danych, a co za tym idzie powoduje konieczność zmiany polskiej ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (t.j. Dz.U. 2021, poz. 386)⁹. Wyjątek ten w sposób istotny zmieni uprzywilejowaną pozycję baz danych chronionych jako utwory, do których dozwolony użytek był bardziej ograniczony niż innych rodzajów utworów niebędących bazami danych, których wyjątki określa dyrektywa INFOSOC. W numerze 3/4/2021 Kwartalnika, w artykule pt. *Cytat bazy danych chronionej na podstawie ustawy o prawie autorskim a ochrona sui generis bazy danych* (str. 14–17) opublikowaliśmy tabelę, która pokazywała wzajemne korelacje między rodzajami ochrony baz danych, a także różnice w zakresie ochrony i stosowanych wyjątków z uwagi na rodzaj bazy. Po wejściu w życie nowelizacji ustaw o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz o ochronie baz danych tabela ulegnie zmianie. Zostanie wprowadzone pozwolenie na korzystanie z istotnej, co do jakości lub ilości, części rozpowszechnionej bazy danych, do której uzyskało się dostęp za zgodą uprawnionego lub na podstawie przepisu prawa na potrzeby eksploracji tekstów i danych.

Na końcu artykułu publikujemy zaktualizowaną tabelę uwzględniającą omawiane zmiany.

Nowe regulacje w umowach autor – wydawca

Z uwagi na treść art. 45, 47 i 49 prawa autorskiego kwestia uzgodnienia dotyczącego korzystania do celów eksploracji tekstów i danych do celów komercyjnych, aby uniknąć

⁸ Dziennik Urzędowy L 077, 27/03/1996 P. 0020 – 0028.

⁹ Pierwsza publikacja: Dz. U. 2001, nr 128, poz. 1402.

wątpliwości związanych z tą nową instytucją, powinna zostać zawarta w umowie między autorem i wydawcą. Choć wydaje się, że nabycie przez wydawcę wyłącznych praw na polu eksploatacji zwielokrotnianie pozostawia w jego gestii decyzję co do wniesienia zastrzeżenia w zakresie korzystania z utworów, to jednak z uwagi na specyfikę tego wyjątku warto w umowie wyraźnie przesądzić o udzieleniu takiego uprawnienia wydawcy. Postanowienia te również będą miały znaczenie w przypadku wynagrodzenia procentowego od wpływów ze sprzedaży, gdyby podjęto decyzję o udzielaniu licencji na taki sposób korzystania, gdyż w przeciwnym razie autor mógłby oprotować np. brak wniesienia zastrzeżenia przez wydawcę, które mogłoby go pozbawić wynagrodzenia. Należy pamiętać o tym również w kontekście wzmocnienia przez dyrektywę DSM w odniesieniu do stosunków umownych „klauzuli bestsellerowej”¹⁰ oraz obowiązków informacyjnych w klauzuli przejrzystości. Co prawda klauzula bestsellerowa funkcjonuje w polskim prawie autorskim w art. 44¹¹ od początku uchwalenia nowoczesnej ustawy

w 1994 roku, jak również obowiązki informacyjne zastrzeżone w art. 47, ale w węższym zakresie, niż wynika to z dyrektywy DSM. Obowiązek informacyjny w polskim prawie autorskim dotyczy obecnie wyłącznie przypadku, gdy wynagrodzenie z tytułu korzystania z utworu jest określone procentowo.

Dyrektywa DSM wprowadza tymczasem obowiązki systematycznego informowania twórcy – przynajmniej raz w roku – o wszystkich uzyskanych przychodach i należnym wynagrodzeniu¹². Ponadto klauzula bestsellerowa powinna być również możliwa do zastosowania w alternatywnym postępowaniu niż sądowe, przyjęte w aktualnym brzmieniu polskiej ustawy.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ustawodawca unijny określił inną datę wejścia w życie obowiązku informacyjnego (nazwanego klauzulą przejrzystości) niż pozostałych postanowień dyrektywy DSM. Ta data to **7 czerwca 2022 roku**¹³, czyli rok po dacie obowiązku implementacji dyrektywy DSM. Wobec opóźnienia wdrożenia dyrektywy wydaje się zasadnym wprowadzenie tych przepisów z proporcjonalnym opóźnieniem, tak aby

¹⁰ Dyrektywa DSM (patrz przypis nr 1) art. 20, ust. 1: „Państwa członkowskie zapewniają, aby – w przypadku braku obowiązujących uzgodnień zbiorowych przewidujących mechanizm porównywalny do mechanizmu określonego w niniejszym artykule – twórcy i wykonawcy lub ich przedstawiciele mieli prawo zażądać dodatkowego, odpowiedniego i godziwego wynagrodzenia od strony, z którą zawarli umowę o eksploatację praw, lub następców prawnych tej strony, jeżeli pierwotnie uzgodnione wynagrodzenie okazuje się być niewspółmiernie niskie w porównaniu do wszystkich późniejszych odnośnych przychodów uzyskiwanych z eksploatacji utworów lub wykonań”.

¹¹ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1062), art. 44: „W razie rażącej dysproporcji między wynagrodzeniem twórcy a korzyściami nabywcy autorskich praw majątkowych lub licencjodawcy twórca może żądać stosownego podwyższenia wynagrodzenia przez sąd”.

¹² Dyrektywa DSM (patrz przypis nr 1), art. 19, ust. 1: „Państwa członkowskie zapewniają, aby twórcy i wykonawcy otrzymywali regularnie, co najmniej raz w roku, a także z uwzględnieniem specyfiki każdego sektora, aktualne, istotne i wyczerpujące informacje na temat eksploatacji swoich utworów i wykonań od stron, którym udzieliłi licencji lub na które przenieśli swoje prawa lub ich następców prawnych, zwłaszcza w odniesieniu do sposobów eksploatacji, wszystkich uzyskanych przychodów i należnego wynagrodzenia”.

¹³ Dyrektywa DSM (patrz przypis nr 1), art. 27: „Umowy dotyczące licencji lub przeniesienia praw podlegają obowiązkowi przejrzystości określonego w art. 19 od dnia 7 czerwca 2022 r.”.

zobowiązani – m.in. wydawcy, nie stracili przyznanego przez ustawodawcę unijnego dodatkowego roku na przygotowanie się do wprowadzenia klauzuli przejrzystości.

Wymienione wyżej aspekty powodują potrzebę aktualizacji umów, które wydawcy zawierają

z autorami. W kolejnych wydaniach Kwartalnika będziemy kontynuować temat na podstawie aktualnych informacji i konkretnie przyjętych rozwiązań w nowelizacji ustaw o prawie autorskim oraz o ochronie baz danych.

RODZAJE BAZ DANYCH, PRZEDMIOT OCHRONY I PRZYJĘTE WYJĄTKI

	Baza danych będąca wyłącznie utworem (chroniona tylko na podstawie art. 3 prawa autorskiego)	Baza danych niebędąca utworem (chroniona jako taka – <i>sui generis</i> – na podstawie ustawy o ochronie baz danych)	Baza danych będąca utworem (chroniona na podstawie art. 3 prawa autorskiego) oraz chroniona jako taka – <i>sui generis</i> – na podstawie ustawy o ochronie baz danych)
BAZA DANYCH	Baza właściwie niewystępująca w obrocie, z bardzo ubogą zawartością danych lub bez danych. Brak przesłanki nakładu inwestycyjnego poniesionego na produkcję jej zawartości.	Baza o nieskomplikowanej strukturze, której nie sposób przypisać cech twórczych – za to z dużą zawartością danych, których zebranie wiąże się z nakładem inwestycyjnym producenta, np. książka telefoniczna.	Baza spełniająca wymóg twórczego zestawienia, układu lub doboru z jednoczesną dużą zawartością danych, których zebranie wiąże się z nakładem inwestycyjnym producenta.
Przedmiot ochrony	Dobór, układ, zestawienie użyte do stworzenia struktury bazy danych.	Nakład ekonomiczny producenta bazy danych.	Dobór, układ, zestawienie użyte do stworzenia struktury bazy danych. Nakład ekonomiczny producenta bazy danych.
Rekord bazy	Utwór lub materiał niebędący utworem.		
Zakres ochrony producenta bazy	Wyłączne prawo do rozporządzania i korzystania z bazy danych przez producenta bazy.	Wyłączne i zbywalne prawo pobierania danych i wtórnego ich wykorzystania w całości lub w istotnej części, co do jakości lub ilości.	Wyłączne prawo do rozporządzania i korzystania z bazy danych przez producenta bazy oraz wyłączne i zbywalne prawo pobierania danych i wtórnego ich wykorzystania w całości lub w istotnej części, co do jakości lub ilości.
Zakres ochrony rekordu bazy będącego utworem	Wyłączne prawo do rozporządzania i korzystania z utworu przez autora lub jego następcę prawnego.		
Zakres ochrony rekordu bazy niebędącego utworem	brak	Gdy rekord bazy jest nieistotną co do jakości lub ilości częścią bazy danych, nie podlega ochronie, z tym jednak zastrzeżeniem, że pobieranie takiego rekordu może naruszyć zakaz powtarzającego się i systematycznego pobierania lub wtórnego wykorzystania sprzecznego z normalnym korzystaniem.	Gdy rekord bazy jest nieistotną co do jakości lub ilości częścią bazy danych, nie podlega ochronie, z tym jednak zastrzeżeniem, że pobieranie takiego rekordu może naruszyć zakaz powtarzającego się i systematycznego pobierania lub wtórnego wykorzystania sprzecznego z normalnym korzystaniem.

<p>Dozwolony użytek osobisty</p>	<p>Dozwolone korzystanie z baz analogowych – z wyłączeniem korzystania z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, chyba że korzystanie dotyczy własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym.</p>	<p>Dozwolone korzystanie z istotnej, co do jakości lub ilości, części rozpowszechnionej bazy danych do własnego użytku osobistego, ale tylko z zawartości nieelektronicznej bazy danych.</p>	<p>Bazy analogowe: tak.</p> <p>Z uwagi na to, że zakaz w ustawie o ochronie baz danych jest szerszy niż w ustawie o prawie autorskim, NIE MOŻNA KORZYSTAĆ Z BAZ ELEKTRONICZNYCH.</p>
<p>Dozwolony użytek publiczny</p>	<p>Z uwagi na przedmiot ochrony, który nie dotyczy zawartości bazy, dozwolony użytek publiczny będzie miał marginalne zastosowanie, prawo autorskie bowiem wyłącza stosowanie dozwolonego użytku publicznego (przez art. 30¹) w dwóch kluczowych przypadkach, tzn. zdalne nauczanie (art. 27¹) i udostępnianie przez biblioteki na terminalach (art. 28).</p> <p>Cytat dotyczy wyłącznie możliwości pokazania struktury, doboru, zestawienia przyjętego w danej bazie.</p> <p>Do zawartości bazy stosujemy dozwolony użytek w stosunku do każdego utworu osobno.</p>	<p>Dozwolone korzystanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w charakterze ilustracji, w celach dydaktycznych lub badawczych, ze wskazaniem źródła, jeżeli takie korzystanie jest uzasadnione niekomercyjnym celem, dla którego wykorzystano bazę; – do celów bezpieczeństwa wewnętrznego, postępowania sądowego lub administracyjnego; – dla dobra osób niepełnosprawnych będących beneficjentami w rozumieniu art. 6, ust. 1, pkt 18 prawa autorskiego, odpowiednio na zasadach określonych w rozdziale 3, oddziale 3a tej ustawy; – korzystanie z istotnej, co do jakości lub ilości, części rozpowszechnionej bazy danych, do której uzyskało się dostęp za zgodą uprawnionego lub na podstawie przepisu prawa na potrzeby eksploracji tekstów i danych. 	<p>Łączne zastosowanie kryteriów opisanych w kolumnie drugiej i trzeciej niniejszego wiersza.</p>

UTWORY NIEDOSTĘPNE W HANDLU – HISTORIA I PRZYSZŁOŚĆ POLSKIEJ REGULACJI

ALEKSANDRA BURBA

Wieloletnia już i dość wyboista droga, jaką przeszły regulacje dotyczące korzystania z utworów niedostępnych w handlu, znajduje właśnie swoje dopełnienie w postaci planowanej polskiej implementacji dyrektywy DSM. Temat jest rynkowo ważny szczególnie dla wydawców utworów słownych i nie należy w związku z tym w najbliższym czasie tracić go z pola widzenia.

Tematyka korzystania z utworów niedostępnych w handlu nie jest dla wydawców na rynku utworów wyrażonych słowem nieznaną, a tym bardziej nową. Została oswojona najpierw w wyniku sektorowych porozumień na szczeblu europejskim, a później przepisów ustawy o prawie autorskim, dodanych do niej nowelizacją z 2015 roku.

Temat utworów *out of commerce* wraca w ostatnim czasie w nowej odsłonie, wraz z planowaną, opóźnioną, implementacją dyrektywy 2019/790 w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym (dyrektywa DSM). Warto więc przypomnieć, jak rozwijały się regulacje na ten temat i co czeka

rynek treści kreatywnych w najbliższym czasie w odniesieniu do sporej przecież grupy utworów bardzo różnego rodzaju dostępnych w zbiorach bibliotek, archiwów czy muzeów, które nadal są chronione prawami autorskimi majątkowymi, ale uprawnieni z różnych przyczyn nie oferują ich na rynku w żadnej formie.

Sektorowe porozumienie unijne

Po raz pierwszy zagadnienie niedostępności handlowej utworów słownych czy szerzej – utworów z sektora *text and image*, które znajdują się w zbiorach instytucji dziedzictwa kulturowego, stało się szerzej znane w Unii Europejskiej w ostatnich miesiącach 2011 roku, w związku z podpisaniem 20 września 2011 roku memorandum (*Memorandum of Understanding, MoU*) w sprawie głównych zasad digitalizacji i udostępniania tego rodzaju utworów¹⁴. Wypracowanie treści porozumienia poprzedziły wieloletnie konsultacje w gronie eksperckim. Najpierw pojawiła się inicjatywa i2010 Digital Libraries¹⁵ (2005 rok), a następnie od 2006 roku prace prowadziła High Level Expert Group, by

¹⁴ *Memorandum of Understanding (MoU) on Key Principles on the Digitisation and Making Available of Out-of-Commerce Works*: http://www.eblida.org/Experts%20Groups%20papers/EGIL-papers/Signed_MoU%20OOC%2020.09.11.pdf [dostęp: 03.10.2022].

¹⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów i2010: Biblioteki Cyfrowe: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0465&from=EN> [dostęp: 06.10.2022].

rok później zaprezentować raport końcowy, zawierający m.in. wzorcowe umowy licencyjne dotyczące digitalizacji i publicznego udostępniania utworów niedostępnych w handlu.

Podpisany blisko pięć lat później dokument MoU był sektorowym, paneuropejskim porozumieniem interesariuszy. Jego ramowa treść została ustalona przez organizacje reprezentujące biblioteki oraz wydawców i autorów. Zawarto w nim kluczowe zasady odnoszące się do licencjonowania niedostępnych w handlu książek i czasopism naukowych. Ustalono po raz pierwszy definicję utworu niedostępnego w handlu w odniesieniu do rynku książki i prasy oraz zdecydowano, że rozwiązania oparte na dobrowolnych licencjach, komercyjnych lub niekomercyjnych, zawieranych przez instytucje dziedzictwa kulturowego, staną się podstawowym sposobem działania, jeżeli chodzi o udostępnianie tego rodzaju treści. Wzmiankowano, że kraj pierwszej publikacji danego utworu powinien być terytorium, na którym określa się status jego dostępności handlowej. Porozumienie podpisały m.in. organizacje IFRRO oraz EVA – w imieniu organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi aktywnych w sferze tekstu i obrazu, STM – w imieniu stowarzyszonych wydawców naukowych, FEP i EPC – w imieniu wydawców, a także EBLIDA – w imieniu bibliotek. MoU zawarto pod auspicjami UE, w obecności komisarza ds. rynku wewnętrznego i usług Michela Barniera, jako owoc dialogu zainteresowanych stron prowadzonego pod auspicjami Komisji Europejskiej.

Pierwsza polska regulacja z 2015 roku

W Polsce do wdrożenia skodyfikowanych w MoU zasad przyczyniła się nowelizacja

ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 2015 roku¹⁶. Wprowadzono wówczas do prawa autorskiego dość obszerną jednostkę redakcyjną (oddział zatytułowany *Niektóre sposoby korzystania z utworów niedostępnych w obrocie handlowym*) obejmującą artykuły 35¹⁰ do 35¹², wraz z dwiema delegacjami dla Ministra Kultury do wydania aktów wykonawczych precyzujących istotne elementy systemu korzystania z utworów niedostępnych w handlu.

W uzasadnieniu projektu nowelizacji jako powód zmian wskazano konieczność zachowania spójności projektowanej regulacji, której jednym z głównych celów było ułatwienie korzystania z dóbr kultury. Od dawna wiadomo było, że instytucje kultury są żywo zainteresowane projektami digitalizacyjnymi swoich zbiorów. Z punktu widzenia użytkowników (w tym wypadku instytucji dziedzictwa kulturowego) najistotniejsze wydaje się istnienie dającego się zastosować bezpiecznego rozwiązania, niezależnie od tego, z jakim charakterem utworów w swojej kolekcji dana instytucja ma do czynienia (czy są to utwory osierocone, czy niedostępne w handlu).

Autorzy projektu nowelizacji prawa autorskiego powoływali się na wprowadzone już wtedy we Francji oraz w Niemczech (na podstawie ogólnych zasad ze wspomnianego MoU) przepisy dotyczące korzystania z utworów niedostępnych w handlu i wzorowali się przede wszystkim na uregulowaniach niemieckich¹⁷. Zgodnie z ustalonymi w MoU standardami oparto się na mechanizmie licencyjnym – udzielania przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi (OZZ) wskazanym rodzajom instytucji

¹⁶ Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o grach hazardowych (Dz.U. 2015, poz. 1639).

¹⁷ Uzasadnienie projektu, druk sejmowy nr 3449, Sejm VII kadencji.

licencji na korzystanie z utworów niedostępnych w handlu. Przede wszystkim zaś zdefiniowano utwory niedostępne w handlu (art. 35¹⁰ wciąż obowiązującego brzmienia ustawy o prawie autorskim) jako utwory opublikowane w książkach, dziennikach, czasopismach lub w innych formach publikacji drukiem (i tylko takie jak na razie), jeżeli nie są one dostępne dla odbiorców w obrocie za zezwoleniem (a więc w sposób legalny) uprawnionych, którym przysługują autorskie prawa majątkowe, na polach eksploatacji, których ma dotyczyć użytek, przez instytucje kultury, w liczbie zaspokajającej racjonalne potrzeby odbiorców, ani w drodze ich udostępniania publicznego w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym. Wskazano, że przy określaniu dostępności utworów nie uwzględnia się obrotu egzemplarzami, wobec których miało miejsce wyczerpanie prawa, czyli np. obrotu antykwarycznego lub innych kanałów sprzedaży używanych książek.

Jak widać, zakres regulacji był z założenia sektorowy, ograniczony do książek, gazet i czasopism, ewentualnie innych form drukowanych. Uprawnionymi do korzystania uczyniono następujące instytucje: archiwa, instytucje oświatowe, uczelnie, jednostki naukowe (w rozumieniu ustawy o zasadach finansowania nauki) oraz instytucje kultury. Zakres dozwolonego (na podstawie umowy uprzednio zawartej z wyznaczoną przez Ministra Kultury OZZ) korzystania określono jako zwielokrotnianie oraz publiczne udostępnianie utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym (a więc korzystanie na tzw. internetowym polu eksploatacji).

Co istotne, korzystaniu o charakterze niekomercyjnym (przez odpowiednie stosowanie

przepisów o dziełach osieroconych) podlegać mogły tylko utwory niedostępne w obrocie handlowym, znajdujące się w zbiorach uprawnionych instytucji, opublikowane po raz pierwszy w Rzeczypospolitej Polskiej przed 24 maja 1994 roku (jako datę graniczną ustalono datę wejścia w życie ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych).

Zaprojektowany w 2015 roku system zakładał dokonywanie na wnioski OZZ, po sprawdzeniu dostępności handlowej, wpisów utworów uznanych za niedostępne w handlu do elektronicznego wykazu takich utworów prowadzonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i dostępnego w BIP Ministra. Uprawnionym zapewniono prawo do zgłoszenia OZZ sprzeciwu wobec zarządzania ich prawami do utworów wpisanych do wykazu (sprzeciw składany w terminie 90 dni od ujawnienia wpisu). W razie braku sprzeciwu uprawnionego w terminie, w późniejszym okresie zachowywał on prawo zrzeczenia się pośrednictwa OZZ w odniesieniu do określonych utworów (działające na zasadzie wypowiedzenia skutecznego na koniec roku kalendarzowego).

OZZ właściwą do zajmowania się opisanymi kwestiami (czyli wnioskowaniem o wpis do wykazu, udzielaniem licencji instytucjom kultury) zgodnie z przepisami wyznaczać miał Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego na okres nie dłuższy niż pięć lat, po przeprowadzeniu konkursu, którego kryteria określiła ustawa (m.in. reprezentatywność OZZ, sprawność działania, poziom kosztów), a szczegółowe zasady dookreśliło rozporządzenie.

Przepisy weszły w życie w listopadzie 2015 roku, lecz nie rozpisano konkursu na właściwą OZZ, przez co regulacja pozostała wyłącz- nie literą prawa, a rynek nie miał dotychczas

szans zastosować jej w praktyce, i to pomimo zainteresowania potencjalnych korzystających, przede wszystkim bibliotek.

Wyrok TSUE w sprawie Soulier Doko

Okolicznością, która mogła mieć wpływ na taki stan rzeczy, był szeroko dyskutowany w środowisku prawnoautorskim wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w sprawie Soulier Doko (C-301/15), który zapadł 16 listopada 2016 roku, czyli w roku po wejściu nowych polskich przepisów w życie. TSUE orzekł wprawdzie na tle francuskich przepisów odnoszących się do korzystania z utworów niedostępnych w handlu, ale wnioski, jakie wyciągnął, mogły mieć znaczenie dla oceny zgodności polskiego systemu z prawem UE.

Trybunał stwierdził, że dyrektywa 2001/29/WE w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym stoi na przeszkodzie temu, by uregulowanie krajowe (takie jak omawiane w sprawie przed TSUE uregulowanie francuskie) powierzało organizacji upoważnionej do pobierania i dystrybucji opłat z tytułu praw autorskich wykonywanie prawa do zezwalania na zwielokrotnianie książek niedostępnych w handlu i na publiczne ich udostępnianie w formie cyfrowej. TSUE zastrzegł, że jest tak, nawet jeśli uregulowanie krajowe pozwala jednocześnie autorom lub innym podmiotom praw autorskich na zgłoszenie sprzeciwu wobec wykonywania ich praw lub na jego powstrzymanie na warunkach zdefiniowanych w przepisach.

W uzasadnieniu wyroku TSUE nie tyle przekreślił w ogóle istnienie uregulowań takich jak ówczesne francuskie, ile podkreślił wagę poinformowania autorów o zamierzonym

korzystaniu z utworów niedostępnych w handlu oraz o istniejących, ściśle zdefiniowanych, środkach sprzeciwienia się takiemu korzystaniu. Pośrednio, odwołując się do konwencji berneńskiej, TSUE uznał na tle rozpatrywanej regulacji francuskiej, że zbyt daleko idącym rozwiązaniem było uznanie braku terminowego sprzeciwu autora za jego dorozumianą zgodę na korzystanie. Uznał jednocześnie za konieczne zapewnienie informowania uprawnionych twórców o zamierzonym korzystaniu oraz zawarciu w prawie ściśle określonych warunków, w jakich można dopuścić dorozumianą zgodę autora.

Po zapadnięciu wyroku podkreślano w doktrynie, że wątpliwości, jakie rodzą się na tle korzystania z utworów niedostępnych w handlu, można próbować łagodzić np. przez odpowiednie ustalenie daty granicznej publikacji, która będzie wyznacznikiem zakresu przedmiotowego regulacji dotyczącej korzystania z utworów niedostępnych w handlu (wydania nowsze, wydane po tej dacie granicznej, w efekcie w ogóle nie są brane pod uwagę, nie ustala się więc ich dostępności handlowej i nie udziela co do nich licencji na zasadach przepisów o korzystaniu z utworów niedostępnych w handlu). W pierwszej regulacji niemieckiej datę tę ustalono na 1966 rok, we francuskiej na 2001 rok, a w polskiej, jak wspomniano, na rok 1994.

Rozwój mimo braku pewności prawnej czy stan zawieszenia?

Mimo zapadnięcia wspomnianego orzeczenia TSUE wiele krajów UE miało i rozwijało po owym wyroku systemy korzystania z utworów niedostępnych w handlu. W ramach implementacji dyrektywy DSM z 2019 roku dokonano

tam koniecznych korekt, dotyczących m.in. rozszerzenia zakresu przedmiotowego regulacji na wszelkie rodzaje utworów, jak przewiduje to dyrektywa (co rozwija zwłaszcza jej motyw 37¹⁸), ale także rozszerzenia, uszczegółowienia i przeniesienia informowania o zamierzonym użytku – z baz krajowych do wspólnej europejskiej bazy prowadzonej przez Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej EUIPO¹⁹.

Przykładowo do czasu wdrożenia w 2021 roku dyrektywy DSM w Niemczech udało się zrealizować duży projekt digitalizacji, w którym Republika Federalna Niemiec i niemieckie landy zawarły umowę ramową z tamtejszymi organizacjami zbiorowego zarządzania (VG Wort oraz VG Bild-Kunst). Umowa umożliwiała digitalizację i udostępnianie utworów, które cyfryzująca instytucja posiadała na stałe w swych zbiorach. Korzystanie dotyczyło utworów wydanych przed 1966 rokiem, pierwotnie z wyłączeniem czasopism. Na podstawie umowy ramowej uprawnione instytucje mogły zawierać umowy indywidualne. W celu sprawdzenia, czy książka jest nadal dostępna w handlu, korzystano z niemieckiej bazy danych VLB (Verzeichnis Lieferbarer Bücher). Według stanu na październik 2019 roku licencja objęła 26 508 utworów, a sprzeciw złożono co do 9 z nich. Wynagrodzenie licencyjne określano jednorazowo jako stawkę za udostępnienie jednego utworu, zależną od daty jego wydania (im wydanie nowsze, tym stawka wyższa). Korzystająca instytucja miała ponieść nie tylko opłatę licencyjną, lecz

także jednorazową opłatę rejestracyjną, liczoną od utworu. Obie opłaty były bezzwrotne, nawet jeżeli uprawniony wycofał swój utwór z systemu, co powodowało konieczność zakończenia licencjonowania.

Równolegle do rozwoju systemów krajowych dotyczących utworów niedostępnych w handlu trwały prace nad dyrektywą DSM i wiadomo było, że obejmie ona także kwestię utworów niedostępnych w handlu. Wiadomo było również, że treść dyrektywy DSM będzie musiała wziąć pod uwagę składające się na dorobek prawny wspólnoty orzeczenie TSUE w sprawie Soulier Doko.

W tym czasie polski ustawodawca nie zdecydował się ani rozpisac konkursu na właściwą OZZ do zarządzania prawami do utworów niedostępnych w handlu, ani nowelizować przepisów z 2015 roku. Krajami, które miały w tym zakresie spory dorobek, były poza Niemcami Czechy i Francja oraz Norwegia, ze swoim szandarowym projektem Bookhylla, „półka na książki”, który dowodzi, że projekty digitalizacji mogą obejmować zarówno dzieła niedostępne w handlu, jak i osierocone, a nawet prace dostępne komercyjnie, jeżeli uprawnieni mają zaufanie do sprawnie działającego systemu zbiorowego zarządzania.

Utwory niedostępne w handlu w dyrektywie DSM

Jednym z celów przyjętej wiosną 2019 roku dyrektywy DSM stało się ułatwienie instytucjom dziedzictwa kulturowego uzyskania licencji od

¹⁸ *Biorąc pod uwagę różnorodność utworów oraz innych przedmiotów objętych ochroną w zbiorach instytucji dziedzictwa kulturowego, ważne jest, aby mechanizmy licencyjne i wyjątek lub ograniczenie przewidziane w niniejszej dyrektywie były dostępne i mogły być stosowane w praktyce do różnych rodzajów utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, w tym do zdjęć, oprogramowania, fonogramów, utworów audiowizualnych i unikalnych dzieł sztuki, w tym również w przypadku, gdy nie były one nigdy dostępne w obrocie handlowym.*

¹⁹ <https://euipo.europa.eu/out-of-commerce/#/> [dostęp: 05.10.2022].

OZZ na niektóre sposoby korzystania z utworów niedostępnych w handlu, znajdujących się na stałe w zbiorach tych instytucji. Kluczowe przepisy dyrektywy na ten temat to artykuły 8–11 oraz rozbudowane motywy 29–43. Niektóre z nich warto zacytować w całości, podkreślając ich najistotniejsze elementy, które w pełni wyjaśniają charakter projektowanego systemu.

Dyrektywa DSM określa przede wszystkim, że licencjonowanie zbiorowe (na podstawie licencji niewyłącznych, na korzystanie do celów niekomercyjnych) jest głównym mechanizmem umożliwiającym instytucjom dziedzictwa kulturowego digitalizację i udostępnianie utworów niedostępnych w handlu.

Art. 8 ust. 1 dyrektywy DSM

Państwa członkowskie zapewniają, aby organizacja zbiorowego zarządzania, zgodnie ze swoimi mandatami udzielonymi przez podmioty praw autorskich, mogła zawrzeć z instytucją dziedzictwa kulturowego niewyłączną licencję do celów niekomercyjnych na zwielokrotnianie, rozpowszechnianie, publiczne udostępnianie lub udostępnianie publiczności niedostępnych w obrocie handlowym utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, które znajdują się na stałe w zbiorach instytucji, niezależnie od tego, czy wszyscy posiadacze praw objętych licencją udzielili upoważnienia organizacji zbiorowego zarządzania, pod warunkiem że:

a) organizacja zbiorowego zarządzania jest, na podstawie swoich mandatów, wystarczająco reprezentatywna dla podmiotów praw autorskich do odpowiedniego rodzaju utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną oraz praw będących przedmiotem licencji; oraz

b) wszystkim podmiotom praw autorskich gwarantuje się równe traktowanie w odniesieniu do warunków licencji.

O licencję występuje się do OZZ reprezentatywnej dla państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę instytucja korzystająca (art. 8 ust. 6 dyrektywy DSM).

Zgodnie z art. 8 ust. 2 dyrektywy DSM w razie nieistnienia żadnej reprezentatywnej OZZ państwa członkowskie zobowiązane są – obok naczelnej zasady licencyjnej – przewidzieć wyjątek lub ograniczenie, czyli niejako w sposób rezerwowy rozszerzyć krajowy dozwolony użytek dostępny dla instytucji dziedzictwa kulturowego o nowy wyjątek lub ograniczenie odnoszące się do korzystania z utworów niedostępnych w handlu na polach eksploatacji obejmujących zwielokrotnianie i udostępnianie w internecie. Zarówno wyjątek, jak i korzystanie na zasadzie licencyjnej mają pozwalać na zapewnienie transgranicznego skutku (art. 9 dyrektywy DSM), ale istnieje możliwość ograniczania zasięgu terytorialnego licencji do określonych krajów EU (motyw 40 dyrektywy DSM).

Art. 8 ust. 4 dyrektywy DSM nakazuje, by każdy podmiot praw autorskich miał zapewnioną możliwość w dowolnym czasie, łatwo i skutecznie wyłączyć swoje utwory z mechanizmu licencjonowania przez OZZ lub – o ile ma zastosowanie – spod działania wyjątku.

W art. 8 ust. 5 dyrektywa DSM tworzy bardzo ogólne ramy określania dostępności handlowej, stanowiąc, że utwór lub inny przedmiot objęty ochroną uznaje się za niedostępny w obrocie handlowym, jeżeli w dobrej wierze można uznać, że cały nie jest dostępny publicznie za pośrednictwem zwykłych kanałów handlowych, po tym jak podjęto rozsądne działania

w celu ustalenia, czy jest on dostępny publicznie. Jasno przesądza w tym samym przepisie, że państwa członkowskie mogą wprowadzić przepisy określające szczegółowe wymogi, takie jak termin graniczny, w celu ustalenia, czy utwory i inne przedmioty objęte ochroną mogą być licencjonowane lub wykorzystywane na podstawie wyjątku.

Kwestię ustalania dostępności handlowej, bez wątpienia jedną z bardziej skomplikowanych dla omawianej materii, precyzują motywy 37 i 38 dyrektywy DSM. Mowa tam z jednej strony o różnych wersjach (np. kolejne wydania) tego samego utworu i o jego różnych postaciach (np. wersja analogowa i cyfrowa) oraz o tym, że wszystkie te wersje lub postacie należy wziąć pod uwagę, ustalając dostępność handlową. O ile więc utwór jest dostępny handlowo w jakiegokolwiek wersji/postaci, nie należy uznawać go za niedostępny w handlu. Z drugiej strony mowa również o adaptacjach czy tłumaczeniach (opracowaniach), których istnienie nie blokuje uznania utworu opracowanego za niedostępny w handlu w danej wersji językowej. Innymi słowy, istnienie dostępnego w handlu francuskiego tłumaczenia polskiego utworu nie będzie blokowało uznania niedostępności handlowej polskiego utworu, o ile faktycznie będzie on w tej pierwotnej wersji językowej niedostępny publicznie za pośrednictwem zwyczajowych kanałów handlowych.

Motyw 37 dyrektywy DSM

[...]

Jeżeli utwór lub inny przedmiot objęty ochroną jest dostępny w jakiegokolwiek ze swoich różnych wersji, takich jak kolejne wydania utworów literackich lub alternatywne wersje

utworów kinematograficznych, lub w jakiegokolwiek ze swoich postaci, takich jak cyfrowe i drukowane formy tego samego utworu, takiego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną nie powinno się uznawać za niedostępny w obrocie handlowym.

Z kolei dostępność w obrocie handlowym adaptacji, w tym innych wersji językowych lub audiowizualnych adaptacji utworu literackiego, nie powinna uniemożliwiać uznania utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną za niedostępny w obrocie handlowym w danej wersji językowej.

Aby odzwierciedlić specyfikę różnych rodzajów utworów lub przedmiotów objętych ochroną w zakresie sposobów publikowania i rozpowszechniania oraz ułatwić korzystanie z tych mechanizmów, konieczne może się okazać ustanowienie szczególnych wymogów w zakresie praktycznego stosowania tych mechanizmów licencyjnych, takich jak wymóg okresu, jaki musi upłynąć od pierwszej dostępności w obrocie handlowym utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną. Państwa członkowskie powinny konsultować się przy ustanawianiu takich wymogów lub procedur z podmiotami uprawnionymi, instytucjami dziedzictwa kulturowego i organizacjami zbiorowego zarządzania.

Wspomniano w motywach także o istotnej roli odpowiedzialności za ustalenie dostępności handlowej oraz o postępowaniu w odniesieniu do zbiorów utworów, co może mieć istotne znaczenie dla instytucji dziedzictwa, ułatwiając i przyspieszając w pewnych przypadkach ustalenie statusu niedostępności handlowej.

Motyw 38 dyrektywy DSM

Przy ustalaniu, czy utwory i inne przedmioty objęte ochroną są niedostępne w obrocie handlowym, należy podjąć rozsądne działania mające na celu ocenę ich dostępności dla odbiorców w zwyczajowych kanałach handlowych, z uwzględnieniem cech charakterystycznych danego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną lub konkretnego zbioru utworów, lub innych przedmiotów objętych ochroną. Państwa członkowskie powinny mieć swobodę określania, kto ponosi odpowiedzialność za podjęcie tych rozsądnych działań. Rozsądnych działań nie powinno się powtarzać, niemniej powinny one uwzględniać każdy łatwo dostępny dowód przyszłej dostępności utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną w zwyczajowych kanałach handlowych. Indywidualna ocena poszczególnych utworów powinna być wymagana wyłącznie wtedy, gdy jest to uznane za rozsądne z uwagi na dostępność odnośnych informacji, prawdopodobieństwo dostępności handlowej i szacowany koszt transakcji. Weryfikację dostępności utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną zazwyczaj powinno się przeprowadzać w państwie członkowskim, w którym dana instytucja dziedzictwa kulturowego ma siedzibę, chyba że za rozsądną uznaje się weryfikację transgraniczną, na przykład w przypadku, gdy istnieją łatwo dostępne informacje wskazujące, że utwór literacki został najpierw opublikowany w danej wersji językowej w innym państwie członkowskim. W wielu przypadkach status niedostępności danego zbioru utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną w obrocie handlowym można określać za pomocą

proporcjonalnego mechanizmu, takiego jak kontrola wyrywkowa. Ograniczona dostępność danego utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną, jak na przykład jego dostępność w sklepach z produktami użytkowymi lub teoretyczna możliwość uzyskania licencji na dany utwór lub inny przedmiot objęty ochroną nie powinny być uznawane za dostępność dla odbiorców w zwyczajowych kanałach handlowych.

Ważne są również motywy regulacji wskazujące, jak rozumieć znajdowanie się utworów na stałe w zbiorach danej instytucji (motyw 29), podkreślające kluczowe znaczenie i obowiązkowy charakter skutecznego mechanizmu rozszerzonego zbiorowego zarządzania (motyw 31) oraz przesądzające ograniczoną jedynie do specyficznych przypadków (braku reprezentatywnej OZZ czy w ogóle praktyki zbiorowego zarządzania danym rodzajem utworów) możliwość działania instytucji dziedzictwa kulturowego na podstawie wyjątku odnoszącego się do utworów niedostępnych w handlu (motyw 33).

Motyw 29 dyrektywy DSM

Do celów niniejszej dyrektywy należy uznać, że utwory i inne przedmioty objęte ochroną znajdują się na stałe w zbiorach instytucji dziedzictwa kulturowego, jeżeli egzemplarze tych utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną są własnością tych instytucji lub znajdują się na stałe w ich posiadaniu, np. w wyniku przeniesienia własności, umowy licencyjnej, systemu przekazywania egzemplarza obowiązkowego lub uzgodnień dotyczących długoterminowego przechowywania.

Motyw 31 dyrektywy DSM

Wszystkie państwa członkowskie powinny posiadać mechanizmy prawne umożliwiające stosowanie udzielonych instytucjom dziedzictwa kulturowego przez odpowiednie i w wystarczającym stopniu reprezentatywne organizacje zbiorowego zarządzania licencji na niektóre sposoby korzystania z niedostępnych w obrocie handlowym utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną również do praw podmiotów uprawnionych, które w tym zakresie nie upoważniły reprezentatywnej organizacji zbiorowego zarządzania. Na podstawie niniejszej dyrektywy powinno być możliwe objęcie takimi licencjami wszystkich państw członkowskich.

Motyw 33 dyrektywy DSM

Przepisy dotyczące licencji zbiorowych niedostępnych w obrocie handlowym utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną mogą nie przewidywać rozwiązania dla wszystkich przypadków, gdy instytucje dziedzictwa kulturowego napotykają trudności w uzyskaniu wszystkich koniecznych zezwoleń od podmiotów uprawnionych na korzystanie z niedostępnych w obrocie handlowym utworów i innych przedmiotów objętych ochroną. Sytuacja taka może mieć miejsce, na przykład gdy w przypadku określonego rodzaju utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną nie ma praktyki zbiorowego zarządzania prawami lub gdy odnośna organizacja zbiorowego zarządzania nie jest w wystarczającym

stopniu reprezentatywna dla danej kategorii podmiotów uprawnionych i kategorii odnośnych praw. W takich szczególnych przypadkach instytucje dziedzictwa kulturowego powinny mieć możliwość udostępniania w internecie we wszystkich państwach członkowskich niedostępnych w obrocie handlowym utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, które znajdują się na stałe w ich zbiorach, na podstawie zharmonizowanego wyjątku od prawa autorskiego i praw pokrewnych lub ograniczenia tych praw. **Ważne jest, aby korzystanie na podstawie tego wyjątku lub ograniczenia miało miejsce jedynie wtedy, gdy spełnione są określone warunki, zwłaszcza w odniesieniu do dostępności licencji.** Braku umów dotyczących warunków udzielania licencji nie powinno się interpretować jako braku dostępności licencji.

Na koniec warto wspomnieć, że art. 10 dyrektywy DSM, stanowiący niejako „remedium” na wyrok TSUE w sprawie Soulier Doke, zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, że informacje o utworach niedostępnych w handlu, w tym dotyczące licencji lub wyjątku, takie jak objęte nimi terytoria, a także dostępne dla uprawnionych opcje rezygnacji z dalszego udostępniania utworów, są publikowane w portalu Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) dedykowanym dziełom niedostępnym w handlu²⁰.

Informacje te powinny być dostępne co najmniej sześć miesięcy przed udostępnieniem utworów na podstawie licencji lub wyjątku. 7 czerwca 2021 roku po serii szkoleń i warsztatów

²⁰ <https://euipo.europa.eu/out-of-commerce/#/> [dostęp: 05.10.2022].

uruchomiono portal EUIPO. Pełni on funkcję informacyjną dla uprawnionych, użytkowników i OZZ, przez co ułatwia również podmiotom praw autorskich wycofanie się z mechanizmów licencyjnych lub wyjątków, chociaż sam w sobie nie jest automatycznie miejscem składania skutecznej rezygnacji.

Utworki niedostępne w handlu w polskim projekcie implementacji dyrektywy DSM

Opublikowany latem bieżącego roku w BIP Rządowego Centrum Legislacji projekt implementacji dyrektywy DSM do polskiego porządku prawnego zawiera obszerną modyfikację ustawy o prawie autorskim odnoszącą się do tej właśnie tematyki²¹.

Choć wydaje się ona na pierwszy rzut oka mniej doniosła niż inne zawarte w projekcie regulacje, jak choćby ta odnosząca się do implementacji art. 17 dyrektywy DSM dotyczącego korzystania z utworów w platformach, to dla sektora wydawniczego rynku treści kreatywnych ma istotne znaczenie.

Projektodawcy uznali, że konieczna jest ponowna regulacja zasad ułatwiających instytucjom dziedzictwa kulturowego korzystanie z utworów niedostępnych w handlu. Zgodnie z uzasadnieniem projektu projektodawca postanowił uregulować tematykę całościowo, zastępując dotychczasowy oddział 6 ustawy

o prawie autorskim zupełnie nowymi przepisami, podzielonymi na przepisy ogólne, część licencyjną i część dotyczącą wyjątku.

Przede wszystkim przewidziano rozszerzony zbiorowy zarząd prawami autorskimi do utworów niedostępnych w handlu, czyli obligatoryjne – zgodnie z brzmieniem dyrektywy DSM – rozwiązanie polegające na umożliwieniu reprezentatywnej OZZ udzielania instytucjom dziedzictwa kulturowego niewyłącznej licencji na korzystanie z utworów niedostępnych w handlu znajdujących się na stałe w ich zbiorach w celach niekomercyjnych. Licencja może być zawierana także w odniesieniu do utworów, co do których prawa nie zostały powierzone OZZ w drodze umowy o zbiorowe zarządzanie, a więc w imieniu niereprezentowanych uprawnionych. W tym celu zaproponowano odpowiednią zmianę ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi.

Szczegółowy opis całego projektu przekroczyłby ramy tego artykułu, ale trzeba wspomnieć o istotnych różnicach w stosunku do dotychczasowej regulacji ustawowej, takich jak: rezygnacja z daty granicznej (dotąd rok 1994²²), nieokreślanie, kto sprawdza dostępność handlową i jakie konkretnie działania ma w tym celu podjąć czy do jakich źródeł, które powinny zostać zweryfikowane, ma się odwołać (uwzględniona została przy tym fakultatywna delegacja

²¹ Projekt ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw, nr w wykazie prac legislacyjnych Rady Ministrów – UC103: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12360954/katalog/12887995#12887995> [dostęp: 05.10.2022].

²² Projektodawca uznał, że „wprowadzenie w ślad za dotychczasowym rozwiązaniem konkretnej daty pierwszej publikacji, jako relewantnej dla dopuszczalności stwierdzenia niedostępności utworu na potrzeby korzystania określonego w projektowanej regulacji, nie wydaje się właściwe. Z upływem lat rozwiązanie takie prowadzi bowiem do nieuzasadnionego wykluczenia coraz większej grupy utworów. Można natomiast rozważyć wykluczenie możliwości uznania utworu za niedostępny w handlu w danym okresie (np. 15 lat) po jego pierwszym rozpowszechnieniu, a w przypadku utworów nierozpowszechnionych – jego ustaleniu” (cytat z uzasadnienia projektu UC103, opublikowanego 22.06.2022), [dostęp: 05.10.2022].

ustawowa dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do przykładowego wskazania źródeł, które należy zweryfikować w trakcie przeprowadzania tych działań w dobrej wierze i z należytą starannością w odniesieniu do konkretnego rodzaju utworów).

W projekcie nie przesądzono, kto powinien przeprowadzić działania umożliwiające stwierdzenie niedostępności na potrzeby korzystania z utworu niedostępnego w handlu. Założono, że w przypadku korzystania na podstawie dozwolonego użytku (nowego wyjątku z projektowanego oddziału 6b) obowiązek ten będzie spoczywał wyłącznie na instytucji dziedzictwa, a w przypadku korzystania na podstawie umowy licencji niewyłącznej zawartej z OZZ materia ta mogłaby – zdaniem projektodawcy – stać się przedmiotem ustaleń stron w umowie licencyjnej.

W projekcie uwzględniono brzmienie motywu 37 dyrektywy, zgodnie z którym dostępność adaptacji nie powinna uniemożliwiać stwierdzenia niedostępności handlowej utworu, ale dostępność innej wersji (np. elektronicznej w razie braku analogowej) przekreśla możliwość stwierdzenia niedostępności. Wskazano także, że za utwór niedostępny w handlu nie może zostać uznany utwór, „co do którego istnieje duże prawdopodobieństwo, że będzie dostępny w handlu w przyszłości”.

Zgodnie z projektem zarówno korzystanie na podstawie licencji, jak i ewentualnie na podstawie wyjątku, nie może być realizowane w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Dopuszcza się jednak, podobnie jak w przepisach o utworach osieroconych, przeznaczenie przez instytucję dziedzictwa kulturowego przychodów z takiego korzystania na cele (koszty) związane z digitalizacją i rozpowszechnianiem utworów uznanych za niedostępne w handlu.

W projekcie MKiDN staje się krajowym punktem kontaktowym, weryfikującym organizacje rejestrujące się w portalu EUIPO dotyczącym utworów niedostępnych w handlu (a więc OZZ i instytucje dziedzictwa), co zaproponowano w celu uniknięcia rejestrowania się w nim podmiotów nieobjętych wdrażaną regulacją. MKiDN ma też zapewnione w projekcie fakultatywne kompetencje pozwalające na rozszerzenie działań informacyjnych kierowanych do podmiotów uprawnionych, by w razie potrzeby zapewnić jak najszersze dotarcie do nich informacji o planowanym użytku utworów niedostępnych w handlu.

Jeżeli chodzi o wykonywanie uprawnień do wyłączenia się spod działania mechanizmu licencyjnego lub spod zakresu wyjątku przez uprawnionych, to wskazano w uzasadnieniu projektu, że portal EUIPO pozwala uprawnionym na dokonanie zgłoszenia chęci *opt-out* dotyczącego konkretnego utworu/sposobu korzystania oraz generalnego *opt-out* (dotyczącego wszystkich utworów albo wielu utworów jednocześnie). Można to uczynić również przed wpisaniem do portalu danych o planowanym korzystaniu z jakiegokolwiek utworu danego uprawnionego. Zasadą jest bowiem rozwiązanie polegające na zamieszczeniu danych dotyczących planowanego korzystania z utworu niedostępnego w handlu w portalu EUIPO na sześć miesięcy przed rozpoczęciem tego korzystania. W projekcie wyszczególniono dane o utworze, które powinny zostać w portalu zamieszczone.

W projekcie polskiej implementacji postanowiono uwzględnić możliwości oferowane przez portal EUIPO. Funkcjonalności tego portalu są stale rozbudowywane, gdyż jest on w fazie rozwoju, więc w pierwszej wersji projektu związano skutek prawny na gruncie

polskich przepisów tylko z tymi czynnościami dokonanymi w portalu, które zapewniają poinformowanie wszystkich zainteresowanych podmiotów (OZZ, instytucji dziedzictwa) o złożeniu za pośrednictwem portalu żądania *opt-out*. Przewidziano również fakultatywną delegację ustawową dla ministra w zakresie określenia szczególnych zasad składania żądania powstrzymania się od korzystania z utworu przy wykorzystaniu portalu. Alternatywną formą złożenia żądania *opt-out* przewidzianą w projekcie jest wysłanie pisma do OZZ lub instytucji dziedzictwa kulturowego. Możliwość tę ograniczono do żądania dotyczącego konkretnego korzystania po zamieszczeniu informacji o tym korzystaniu w portalu EUIPO.

W projekcie, z konieczności – w ślad za art. 8 ust. 2 dyrektywy DSM, przewidziano nową postać dozwolonego użytku na rzecz instytucji dziedzictwa kulturowego posiadających na stałe w swoich zbiorach utwory niedostępne w handlu. Dozwolony użytek, zastrzeżony bez przewidzianego wynagrodzenia (rekompensaty) dla uprawnionych, obejmuje zwielokrotnienie utworów niedostępnych w handlu znajdujących się w zbiorach instytucji oraz ich publiczne udostępnianie w taki sposób, aby każdy miał do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym, lecz wyłącznie w celach niekomercyjnych i wyłącznie na niekomercyjnych stronach internetowych. Wyjątek może znaleźć zastosowanie tylko w razie braku reprezentatywnej OZZ, która mogłaby udzielić instytucji licencji.

Czas na działanie

Stowarzyszenie Copyright Polska aktywnie bierze udział w procesie konsultacyjnym nowych rozwiązań, podkreślając wiele ważnych

aspektów konstrukcyjnych nowej regulacji, które powinny być zachowane, by mogła ona zadziałać w praktyce. Nagłaśniamy zwłaszcza to, że nowe przepisy o korzystaniu z utworów niedostępnych w obrocie handlowym są szczególnie istotne dla autorów oraz wydawców książek i czasopism, ze względu na oferowane przez nich produkty i odnoszące się do nich różnorodne modele biznesowe, jak i przez gromadzenie ogromnych zbiorów tych utworów przez instytucje dziedzictwa kulturowego.

Bardzo ważne dla rynku utworów słownych jest zwłaszcza to, jak w szczegółach sformułowana zostanie definicja utworu niedostępnego w handlu, czy i jakie daty graniczne zdecyduje się wprowadzić polski ustawodawca oraz jak ostatecznie podejdzie on do kwestii ustalania dostępności handlowej utworów. Postulatem wydawców, podkreślanym w tym kontekście od lat, jest to, by uprawniony wskazywał miejsce dostępności handlowej utworu.

Jak zarysowuje to czytelnikom Kwartalnika ten informacyjny tekst, bardzo wiele wyraźnych wskazówek w tym zakresie znaleźć można w treści dyrektywy DSM przy jej dokładnej lekturze, zwłaszcza zaś w motywach tej regulacji. Wydaje się, że w pośpiechu legislacyjnym pewne z tych zagadnień w pierwszym projekcie implementacji niesłusznie pominięto.

Stowarzyszenie Copyright Polska pracuje nad uzmysławianiem uprawnionym, że ważna rola w projektowanym systemie korzystania z utworów niedostępnych w handlu przypada reprezentującym ich OZZ, pod warunkiem że OZZ te cieszą się zaufaniem uprawnionych, decydujących się wchodzić z nimi w relacje członkowskie i umowne. W takiej sytuacji mogą się one stać kanałem czerpania dodatkowych przychodów licencyjnych od instytucji dziedzictwa

kulturowego za korzystanie z wydawniczej backlisty, co do której uprawnieni i tak nie mają już planów rynkowych.

Wydaje się, że czas przed wdrożeniem dyrektywy DSM jest w związku z tym dobrym momentem nie tylko na baczne przyglądanie się dalszym posunięciom ustawodawcy, lecz także na dokonanie remanentów dorobku twórczego czy wydawniczego i na podjęcie decyzji co do przyszłego sposobu działania danego uprawnionego w odniesieniu do służących mu praw. Elastycznie ukształtowane prawo sprzeciwu daje odpowiednie narzędzia do zarządzania swoim repertuarem przez świadomych swoich praw uprawnionych.

W wielu krajach, które skutecznie wdrożyły już przepisy dyrektywy DSM o utworach niedostępnych w handlu i które mają za sobą zakończone sukcesem projekty digitalizacji, w tym udostępniania utworów niedostępnych w handlu, kluczowe okazało się właśnie zaufanie danego sektora rynku do zbiorowego

zarządzania jako skutecznej metody działania z korzyścią dla uprawnionych i korzystających.

Alternatywą do bycia reprezentowanym przez OZZ jest – zgodnie z dyrektywą DSM i projektowaną regulacją krajową – korzystanie przez uprawnione instytucje na zasadach nowego wyjątku, co z jednej strony zmniejsza kontrolę uprawnionych nad tym procesem, a z drugiej – przenosi na korzystającą instytucję pełną odpowiedzialność za zgodność z prawem podejmowanych działań.

Kolejną alternatywą jest wyrażenie generalnego sprzeciwu wobec korzystania, czy to na zasadzie licencyjnej, czy na zasadzie wyjątku, co również nie przyczyni się żadnej ze stron, jeżeli nie zostanie poprzedzone rzetelną analizą, czy sprzeciw wyrażony jest rzeczywiście z przyczyn planowanej eksploatacji handlowej lub z innych istotnych przyczyn (jak choćby prawa osobiste autora), czy na wszelki wypadek lub z niechęci, by dogłębniej zająć się tematem i ocenić, jakie perspektywy daje on uprawnionym.

Fot. Marzena Wojciechowska

MIĘDZY PRZERÓBKĄ I OPRACOWANIEM UTWORU A INSPIRACJĄ, KARYKATURĄ, PARODIĄ I PASTISZEM Rozważania w tle art. 17 dyrektywy DSM²³ – część II

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

Kontynuując temat z poprzedniego numeru Kwartalnika, na początek przyjrzyjmy się najpopularniejszej formie prezentacji treści w ramach *user generated content*, jaką jest **mem internetowy**. Pojęcie mema doczekało się już

wielu oficjalnych definicji, klasyfikacji i opisów. Z pewnością większość użytkowników internetu znacznie poszukiwania informacji na temat mema w Wikipedii i faktycznie pojęciu temu poświęcone zostało w Wikipedii²⁴ obszerne opracowanie,

²³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE (Dz.U. 2019, L 130, s. 92).

²⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Mem_internetowy [dostęp: 15.08.2022].

które podaje nie tylko definicję mema internetowego, lecz także klasyfikację podziału na różne rodzaje memów. Czy mem internetowy zawsze jest utworem? Ostatnio na jednej z konferencji poświęconej prawu autorskiemu spotkałam się z poglądem, że mem wytworzony za pomocą tzw. fabryki memów (lub generatora memów) nie jest utworem co do zasady. Wydaje mi się, że nie jest to pogląd prawidłowy.

Fabryka memów to rodzaj interaktywnej aplikacji łączącej możliwości programów graficznych z synchronizacją z utworami muzycznymi lub filmowymi, zawierającej zazwyczaj obszerną bazę utworów, które użytkownik chcący stworzyć mem może dowolnie zestawiać i adaptować. I choć oczywiście zgodzę się, że wiele takich wytworów nie będzie nacechowanych indywidualnym piętnem twórczości pozwalającym zakwalifikować je jako utwór – to jednak daleka jestem od przyznania, że jest to reguła. Przede wszystkim z uwagi na funkcjonalności aplikacji fabryki memów, która pozwala do tworzonego mema dołączać własne elementy, przede wszystkim krótkie utwory słowne.

W tym miejscu pragnę przywołać wyrok z dnia 16 lipca 2009 roku w sprawie C-5/08, Infopaq International A/S przeciwko Danske Dagblades Forening. Sąd uznał, że nawet wycinek jedenastu słów pod pewnymi warunkami może stanowić samodzielny utwór. Wyrok ten dotyczył dozwolonego użytku w postaci tymczasowego zwielokrotnienia²⁵, ale wydaje się mieć idealne zastosowanie w omawianej

sytuacji. Tak więc na przykład jeżeli autor mema użyje tła kontekstowego z istniejących elementów w bazie utworów fabryki memów, ale dodany przez niego komentarz słowny lub własny element graficzny wytworzy silne powiązanie intelektualne lub artystyczne – to pojawi się właśnie owo piętno twórcze pozwalające zakwalifikować mem jako utwór. Natomiast bez analizy konkretnych memów nie przesądzimy, czy jest to utwór samoistny (w tym zainspirowany), czy utwór zależny – stanowiący opracowanie utworów wykorzystanych z bazy utworów oferowanych przez fabrykę memów.

Od strony bezpieczeństwa obrotu stanem idealnym byłoby, aby fabryki memów lub platformy rozpowszechniające memy dysponowały prawami autorskimi i pokrewnymi do utworów oferowanych w ramach baz utworów do wytwarzania memów w zakresie takiego z nich korzystania. Warto również odnieść się do aspektu związanego z nomenklaturą używaną przez aplikacje do produkcji memów, nazywające bazy utworów bibliotekami. Pojęcia bibliotek używają również niektóre programy graficzne, np. Paint 3D posiada bibliotekę 3D, która zawiera gotowe trójwymiarowe elementy graficzne. Oczywiście słowo „biblioteka” ma również swoje znaczenie potoczne i w tym kontekście jest wykorzystywane. Jednak z uwagi na szczególny charakter uprawnień bibliotek w ramach przepisów o dozwolonym użytku używanie słowa biblioteka w takim kontekście

²⁵ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1062 z późn. zm.), cyt.: „Art. 23¹. Nie wymaga zezwolenia twórcy tymczasowe zwielokrotnienie, o charakterze przejściowym lub incydentalnym, niemające samodzielnego znaczenia gospodarczego, a stanowiące integralną i niezbędną część procesu technologicznego, którego celem jest wyłącznie umożliwienie:

- 1) przekazu utworu w systemie teleinformatycznym pomiędzy osobami trzecimi przez pośrednika lub
- 2) zgodnego z prawem korzystania z utworu”.

może dezorientować użytkownika w zakresie przysługujących mu uprawnień.

Na problem właściwego rozumienia przez użytkownika przysługujących mu praw zwrócił również uwagę ustawodawca unijny w pkt. 9 art. 17 dyrektywy DSM²⁶, nakładając na platformy internetowe umożliwiające użytkownikom publikowanie treści online obowiązek informowania o możliwości korzystania z utworów i innych przedmiotów objętych ochroną na podstawie przewidzianych w prawie Unii wyjątków lub ograniczeń w zakresie prawa autorskiego i praw pokrewnych. Informacja ta powinna zostać umieszczona w „Warunkach korzystania” z danej platformy i powinna w sposób precyzyjny wyjaśniać użytkownikom zakres i warunki korzystania z tych wyjątków oraz zasady trójstopniowego testu, jakiemu trzeba poddać każdy przypadek korzystania z cudzego utworu. Jestem ciekawa, jak przepisy te zostaną w praktyce zrealizowane przez platformy. Jak już wyjaśnialiśmy w poprzednim numerze Kwartalnika, z obowiązku takiego (i z innych wynikających z art. 17 dyrektywy DSM) zostaną zwolnione platformy otwartego oprogramowania

i platformy wymiany, nienastawione na zysk repozytoria naukowe lub edukacyjne, a także nienastawione na zysk internetowe encyklopedie internetowe²⁷. Jednak nadal ciąży na nich ogólny obowiązek informacyjny na podstawie ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Na chwilę obecną Wikipedia w haśle „mem internetowy” publikuje opatrzone tytułem „Kwestie prawne” następujące informacje dla użytkowników: „Mem internetowy może stać się przyczyną odpowiedzialności prawnej jego autora lub administratora strony internetowej, na której mem został rozpowszechniony. Odpowiedzialność ta może mieć charakter cywilny lub karny. Jako możliwe naruszenia cudzych praw wymienić można wkroczenie w autorskie prawa osobiste i majątkowe (wykorzystanie chronionych utworów w sposób wykraczający poza dozwolone prawo cytatu), naruszenie prawa do wizerunku i innych dóbr osobistych wymienionych w art. 23 KC (godność, cześć, dobre imię, prywatność). Wspomnieć trzeba również o możliwości popełnienia przestępstwa zniesławienia (art. 212 KK) lub zniewagi (art. 216 KK)” [dostęp: 03.09.2022].

²⁶ Dyrektywa DSM, art. 17 ust. 8: „Dostawcy usług udostępniania treści online informują swoich użytkowników w swoich warunkach korzystania, że mogą oni korzystać z utworów i innych przedmiotów objętych ochroną na podstawie wyjątków lub ograniczeń w zakresie prawa autorskiego i praw pokrewnych przewidzianych w prawie Unii”.

²⁷ Dyrektywa DSM, art. 2, pkt 6: „«dostawca usług udostępniania treści online» oznacza dostawcę usług społeczeństwa informacyjnego, którego głównym lub jednym z głównych celów jest przechowywanie i udzielanie publicznego dostępu do dużej liczby chronionych prawem autorskim utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną zamieszczanych przez użytkowników tych usług, które są przez niego organizowane i promowane w celach zarobkowych.

Dostawców takich usług, jak nienastawione na zysk encyklopedie internetowe, nienastawione na zysk repozytoria naukowe i edukacyjne, platformy tworzenia otwartego oprogramowania i platformy wymiany otwartego oprogramowania, dostawców usług łączności elektronicznej zdefiniowanych w dyrektywie (UE) 2018/1972, internetowych platform handlowych oraz usług w chmurze dla przedsiębiorstw i usług w chmurze obliczeniowej, które umożliwiają użytkownikom zamieszczanie treści na własny użytek, nie uznaje się za dostawców usług udostępniania treści online w rozumieniu niniejszej dyrektywy”.

W zakresie możliwości wkroczenia w autorskie prawa majątkowe i osobiste Wikipedia wymienia tylko wykorzystanie chronionych utworów w sposób wykraczający poza dozwolone prawo cytatu, nie odnosząc się w ogóle do możliwości wykroczenia poza prawa karykatury, pastiszu i parodii. Wydaje się to interesujące i zbieżne z moimi wnioskami z pierwszej części artykułu w Kwartalniku 2/2022²⁸, a mianowicie, że karykatura, pastisz i parodia nie mają częstego

zastosowania w praktyce tworzenia memów i głównym sposobem dozwolonego użytku tak stosowanego jest cytat. Z uwagi na obszerny artykuł poświęcony cytatowi w numerze 2/2021 Kwartalnika²⁹ ograniczę się do przypomnienia tabeli podsumowującej istotne elementy definicji cytatu oraz zasad trójstopniowego testu (art. 35 prawa autorskiego)³⁰, który będzie pełnił istotną funkcję w mechanizmie blokowania dostępu do treści naruszających prawa autorskie i pokrewne.

Cytat w prawie autorskim oraz w dyrektywie INFOSOC – porównanie istotnych elementów definicji

ELEMENTY DEFINICJI	DYREKTYWA INFOSOC	USTAWA O PRAWIE AUTORSKIM
Cel cytatu	krytyka i recenzja	wyjaśnianie, polemika, analiza krytyczna lub naukowa, nauczanie , prawo gatunku twórczości
Warunek wcześniejszego rozpowszechnienia/podania do publicznej wiadomości cytowanego utworu	podane do publicznej wiadomości	utwory rozpowszechnione
Rozmiar cytatu	rozmiar usprawiedliwiony przez szczególny cel	urywki, drobny utwór w całości
Powołanie autora cytowanego utworu	o ile zostanie podane źródło, łącznie z nazwiskiem autora, poza przypadkami, w których okaże się to niemożliwe	pod warunkiem wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła; podanie twórcy i źródła powinno uwzględniać istniejące możliwości
Dodatkowe warunki	korzystanie odbywa się zgodnie z uczciwymi praktykami	przytoczenie cytatu musi mieć miejsce w utworze stanowiącym samoistną całość

²⁸ Kwartalnik 2/2022, str. 9.

²⁹ Kwartalnik 2/2021, str. 5.

³⁰ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1062 z późn. zm.), art. 35: „Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy”.

Trójstopniowy test polega na przeprowadzeniu oceny, czy możemy użyć cudzego utworu (i w jakim zakresie) do własnego celu.

Pierwszy element testu musi przynieść odpowiedź na pytanie, czy sposób, w jaki chcemy utwór wykorzystać, mieści się w wyjątkach enumeratywnie wymienionych w art. 23–33⁵ prawa autorskiego.

W drugim kroku sprawdzamy, czy nasz zamiar wykorzystania utworu nie kłóci się z jego normalnym wykorzystaniem.

Wreszcie na ostatnim, trzecim etapie sprawdzamy, czy nie naruszymy uzasadnionego interesu uprawnionego.

W pierwszym etapie testu badamy, czy sposób, w jaki chcemy wykorzystać cudzy utwór, mieści się w cytacie, parodii, pastiszu, karykaturze lub niezamierzonym włączeniu innego utworu. Wymieniam te wyjątki, ponieważ

w mojej ocenie będą miały najczęstsze zastosowanie, co oczywiście nie wyklucza użycia innych wyjątków wymienionych w art. 23–33⁵ prawa autorskiego.

Kolejne dwa etapy testu należy przeprowadzić osobno dla każdego indywidualnego przypadku. Należy podejść do tego zadania z dużą starannością, pamiętając o spoczywającym na nas ciężarze udowodnienia, że nasze korzystanie nie naruszyło normalnego korzystania oraz uzasadnionego interesu uprawnionego. Bardziej szczegółowo dwa kolejne stopnie testu mogą zostać doprecyzowane jedynie przy konkretnych sposobach korzystania, spełniających stopień pierwszy testu. Gdy naruszymy cudze prawa, rozpocznie się procedura uruchamiania mechanizmu blokowania treści.

Mechanizm ten, opisany w dyrektywie DSM w art. 17 ust. 4, 5 i 6³¹, będzie miał zastosowanie

³¹ Dyrektywa DSM (patrz przypis 1), art. 17 ust. 4, 5 i 6:

„4. Jeżeli nie udzielono zezwolenia, dostawcy usług udostępniania treści online ponoszą odpowiedzialność za nieobjęte zezwoleniem czynności publicznego udostępniania, w tym podawania do wiadomości publicznej, chronionych prawem autorskim utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, chyba że wykazą, że:

- a) dołożyli wszelkich starań, aby uzyskać zezwolenia, oraz
- b) dołożyli wszelkich starań – zgodnie z wysokimi standardami staranności zawodowej w sektorze – aby zapewnić brak dostępu do poszczególnych utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, w odniesieniu do których podmioty uprawnione przekazały dostawcom usług odpowiednie i niezbędne informacje; oraz w każdym przypadku;
- c) działali niezwłocznie po otrzymaniu odpowiednio uzasadnionego zastrzeżenia od podmiotów uprawnionych w celu zablokowania dostępu do utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, których dotyczy zastrzeżenie, lub usunięcia ich ze swoich stron internetowych, a także dołożyli wszelkich starań, aby zapobiec ich przyszłemu zamieszczaniu zgodnie z lit. b).

5. Przy dokonywaniu oceny, czy dany dostawca usług spełnia obowiązki, o których mowa w ust. 4, oraz w świetle zasady proporcjonalności, należy, między innymi, wziąć pod uwagę:

- a) rodzaj, odbiorców i skalę świadczonych usług oraz rodzaj utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną zamieszczanych przez użytkowników usługi; oraz
- b) dostępność odpowiednich i skutecznych środków oraz ich koszt dla dostawców usług.

6. Państwa członkowskie wprowadzają przepisy przewidujące, że w przypadku gdy nowi dostawcy usług udostępniania treści online, których usługi są dostępne publicznie w Unii krócej niż trzy lata i których roczny obrót, obliczony zgodnie z zaleceniem Komisji 2003/361/WE (20), nie przekracza 10 mln EUR, warunki

tylko w przypadku, gdy platformy internetowe nie zawierają stosownych umów licencyjnych, pozwalających użytkownikom danej platformy internetowej korzystać w określony sposób z utworów i przedmiotów praw pokrewnych. Mechanizm ten został dokładnie opisany w artykule pt. *Jak zatrzymać czerwone mrówki, czyli rzecz o filtrowaniu treści w art. 17 dyrektywy DSM*³².

Ust. 9 art. 17 dyrektywy DSM zawiera również odwrotny mechanizm, zgodnie z którym platformy internetowe muszą wprowadzić skuteczny i sprawny mechanizm składania skarg i dochodzenia roszczeń, dostępny dla użytkowników ich usług w przypadku sporów dotyczących zablokowania dostępu do zamieszczonych przez nich treści lub ich usunięcia. Żądanie zablokowania dostępu do treści po pierwsze musi zawierać uzasadnienie uprawnionego, a po drugie skarga musi zostać rozpatrzona bez zbędnej zwłoki i po trzecie decyzja o zablokowaniu dostępu do zamieszczonych treści lub o ich usunięciu podlega kontroli przeprowadzanej przez człowieka.

Kolejnym etapem jest prowadzenie sporu poprzez pozasądowe mechanizmy dochodzenia roszczeń. Zarówno motyw 70, jak i art. 17 ust. 9 dyrektywy DSM zobowiązują państwa członkowskie do zapewnienia użytkownikom dostępu do pozasądowych mechanizmów

dochodzenia roszczeń w celu rozstrzygnięcia sporów związanych z usuwaniem treści użytkowników publikowanych w ramach usług świadczonych przez dostawców usług udostępniania treści online (DUUTO)³³. Wydaje się, że ustawodawca UE nie przez przypadek użył tu liczby mnogiej, pisząc o „mechanizmach”, a nie o „mechanizmie”, biorąc pod uwagę skomplikowaną materię przedmiotu sporów i potrzebę szybkiego ich rozwiązywania – sąd istniejący w polskim prawie mediacji raczej nie spełni wymogów określonych w dyrektywie DSM ani nie wypełni ustalonego w niej celu. Ponadto należy mieć na uwadze, że obszar ten podlegać będzie regulacjom uchwalonego właśnie Aktu o usługach cyfrowych (rozporządzenie *Digital Services Act*), które zakłada stworzenie niezależnych od DUUTO platform arbitrażowych online jako pozasądowych mechanizmów dochodzenia roszczeń w celu rozstrzygnięcia sporów powstających na tle usuwania publikowanych treści w związku ze świadczeniem usług drogą elektroniczną – nie tylko w zakresie praw autorskich, lecz także wolności mediów i ochrony dób osobistych (tzw. ODR – *Online Dispute Resolution*). Aby takie mechanizmy były skuteczne i spory były rozstrzygane w możliwie krótkim czasie, powinny to być arbitraże skupiające ekspertów

wynikające z systemu odpowiedzialności, o którym mowa w ust. 4, są ograniczone do działania na podstawie ust. 4 lit. a), oraz do niezwłocznego podjęcia działań po otrzymaniu odpowiednio uzasadnionego zastrzeżenia w celu zablokowania dostępu do utworów i przedmiotów objętych ochroną, których dotyczy zastrzeżenie, lub usunięcia tych utworów i przedmiotów objętych ochroną ze swych stron internetowych.

Jeżeli średnia miesięczna liczba pojedynczych odwiedzających tych dostawców usług, obliczona na podstawie poprzedniego roku kalendarzowego, przekracza 5 milionów, wykazują oni również, że dołożyli wszelkich starań, aby zapobiec dalszemu zamieszczaniu zgłoszonych utworów i innych przedmiotów objętych ochroną, w odniesieniu do których podmioty uprawnione przekazały odpowiednie i niezbędne informacje”.

³² Kwartalnik 1/2022, str. 19.

³³ DUUTO – dostawca usług udostępniania treści online.

mających odpowiednią wiedzę z zakresu specyfiki konkretnych sektorów twórczości, a także kompetencje pozwalające na prawidłowe kwalifikowanie przypadków dozwolonego użytku chronionych utworów oraz przeprowadzania trójstopniowego testu. Wydaje się, że w sposób naturalny jednym z takich arbitraży mogłaby być Komisja Prawa Autorskiego, gdyby ustawa wyznaczyła jej taką rolę. Szybkie wdrożenie nowej kompetencji KPA wypełniłoby lukę braku specjalistycznego mechanizmu pozasądowego rozstrzygania sporów do czasu stworzenia odpowiednich platform arbitrażowych online z chwilą wejścia w życie Aktu o usługach cyfrowych. Ponadto mechanizm mediacji, o której mowa, zgodnie z założeniami Aktu o usługach cyfrowych powinien być bezpłatny dla użytkowników.

W momencie zamykania bieżącego numeru Kwartalnika Akt o usługach cyfrowych (DSA) nie

został jeszcze opublikowany, w związku z czym pierwotnie planowany okres wejścia w życie, który wynosi 15 miesięcy od dnia publikacji, dla małych i średnich podmiotów kurczy się z każdym dniem, ponieważ drugim terminem wejścia w życie DSA jest 1 stycznia 2024 roku. Z prostej matematyki wiemy już, że 1 stycznia 2024 roku będzie terminem obowiązującym – jako ten, który nastąpi pierwszy – ponieważ dzień, w którym terminy te były identyczne, upłynął 1 października 2022 roku. Termin publikacji DSA w Dzienniku Urzędowym UE ma aktualnie większe znaczenie dla gigantów internetowych, dla których jest jeden termin, który zaczyna się liczyć od dnia publikacji DSA w Dz.U. UE. Im późniejsza będzie publikacja DSA, tym różnica w czasie na dostosowanie się do przepisów między gigantami a małymi i średnimi podmiotami będzie mniejsza.

MARZENNA WOJCIECHOWSKA

ORZECZNICTWO TSUE

Sprawa C263/21 – WYROK TRYBUNAŁU (piąta izba) z dnia 8 września 2022 roku

Sprawa ta dotyczy oceny systemu ustalania wypłaty rekompensaty i zwrotów opłat w przypadkach pobrania ich od urzędów czy nośników nieśluzących prywatnemu kopiowaniu w Hiszpanii. Wyrok zapadł po myśli hiszpańskich stowarzyszeń reprezentujących uprawnionych do otrzymania opłaty reprograficznej. Zasadniczo jego treść nie wpłynie poza ogólnymi kwestiami (o czym dalej) na ocenę sytuacji w innych krajach Unii Europejskiej. Sprawa ta jasno pokazuje, że TSUE uznaje wiele modeli ustalania opłat reprograficznych za zgodne z dyrektywą INFOSOC. Oznacza to, że ocenie podlega cały system ustalania, poboru, repartycji opłat reprograficznych oraz prawa od otrzymywania informacji od zobowiązanych w danym kraju członkowskim i jeżeli nawet występuje podobny element w różnych systemach prawnych – to nie można go oceniać w oderwaniu od innych przepisów czy też organizacji całego systemu zarządzania opłatami w tym kraju. Dlatego szczegółowe rozwiązania podlegające ocenie TSUE w danym kraju nie muszą być identyczne z rozstrzygnięciami dotyczącymi oceny systemu w innym kraju członkowskim. Warto jednak podkreślić ogólną zasadę, którą TSUE nie po raz pierwszy przywołuje w swoim orzecznictwie, ma ona bowiem kapitalne

i uniwersalne znaczenie dla wszystkich systemów rekompensat za prywatne i/lub publiczne kopiowanie obowiązujących w UE – zasadę, w myśl której kwoty pobierane przez organizację zbiorowego zarządzania w imieniu podmiotów uprawnionych przysługujące z tytułu prawa do rekompensaty **stanowią przychody z praw autorskich lub praw pokrewnych.**

Wyrok zapadł na wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10) oraz zasad ogólnych prawa Unii złożonych w ramach sporu między Multi-sectorial de Empresas de la Electrónica, las Tecnologías de la Información y la Comunicación, de las Telecomunicaciones y de los contenidos Digitales (Ametic) a Administración del Estado (organem administracji państwowej, Hiszpania), Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA), Asociación para el Desarrollo de la Propiedad Intelectual (ADEPI), Artistas Intérpretes o Ejecutantes, Sociedad de Gestión de España (AIE), Artistas Intérpretes, Entidad de Gestión de Derechos de Propiedad Intelectual (AISGE), Ventanilla Única Digital, Derechos de Autor de Medios Audiovisuales (DAMA), Centro Español Asociación de Derechos Reprográficos (CEDRO), Asociación de Gestión de Derechos Intelectuales (AGEDI) i Sociedad General de Autores y Editores (SGAE), mającego za przedmiot stwierdzenie

nieważności niektórych przepisów *Real Decreto 1398/2018 por el que se desarrolla el artículo 25 del texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/1996, de 12 de abril, en cuanto al sistema de compensación equitativa por copia privada* (dekretu królewskiego 1398/2018 wprowadzającego w życie art. 25 tekstu jednolitego ustawy o własności intelektualnej, zatwierdzonego przez królewski dekret ustawodawczy 1/1996, z dnia 12 kwietnia, odnoszący się do systemu godziwej rekompensaty z tytułu kopii na użytek prywatny), z dnia 23 listopada 2018 r. (BOE nr 298 z dnia 11 grudnia 2018 r., s. 121354).

W konkluzji wyroku TSUE stwierdził:

„Przepisy Artykułu 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym i zasadę równego traktowania należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, zgodnie z którym osobie prawnej, utworzonej i kontrolowanej przez organizację zarządzania prawami własności intelektualnej, powierza się zarządzanie zwolnieniami z zapłaty rekompensaty i zwrotami rekompensaty z tytułu kopii na użytek prywatny, w sytuacji gdy takie uregulowanie krajowe przewiduje, że zaświadczenia o zwolnieniu i zwroty winny być, odpowiednio, wydawane i przyznawane w stosownym czasie i zgodnie z obiektywnymi kryteriami, które nie pozwalają tej osobie prawnej na oddalenie wniosku o wydanie takiego zaświadczenia lub o przyznanie zwrotu w oparciu o względy implikujące posługiwanie się zakresem uznania, oraz że od decyzji tej osoby o oddaleniu takiego wniosku może przysługiwać odwołanie do niezależnego organu.

Przepisy Artykułu 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29 i zasadę równego traktowania należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które upoważnia osobę prawną utworzoną i kontrolowaną przez organizację zarządzania prawami własności intelektualnej, której to osobie powierzono zarządzanie zwolnieniami z zapłaty rekompensaty i zwrotami rekompensaty z tytułu kopii na użytek prywatny, do żądania dostępu do informacji koniecznych do wykonywania przyznanych jej w tym zakresie uprawnień kontrolnych, bez zwłaszcza możliwości powoływania się wobec niej na przewidzianą w prawie krajowym tajemnicę księgowości handlowej, przy czym ta osoba prawna jest zobowiązana do zachowania poufności uzyskanych informacji”.

– Sprawa C-426/21

Na wokandzie TSUE znalazł się wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Obersten Gerichtshofs (Austria) w dniu 13 lipca 2021 r. – Ocilion IPTV Technologies GmbH / Seven.One Entertainment Group GmbH, Puls 4 TV GmbH & Co. KG – dotyczy art. 5 ust. 2 lit. b) dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10) (INFOSOC). Wniosek dotyczy korzystania ze zwielokrotnień programów telewizyjnych w usłudze dostarczania programów telewizyjnych w taki sposób, że osoby niebędące w stosunku rodzinnym czy towarzyskim korzystają z kopii utwaleń programów telewizyjnych dokonanych przez inne osoby. Choć pozornie wydaje się, że sprawa ta nie jest związana z interesami wydawców książek – to jednak w wyroku

TSUE mogą znaleźć się argumenty pozwalające na analogiczne zastosowanie w celu określenia zakresu korzystania z urządzeń, nośników i technologii do tworzenia zwielokrotnień utworów w ramach kopiowania materiałów tekstowych. Z tego względu będziemy obserwować tę sprawę i przekazywać informacje o jej przebiegu i przyjętych rozstrzygnięciach.

NOWELIZACJA USTAWY O PRAWIE AUTORSKIM I PRAWACH POKREWNYCH

W związku z nowelizacją ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. poz. 655) i zmianą systemu szkolnictwa wojskowego konieczna była korekta definicji zawartej w art. 6 w ust. 1 w pkt 13 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych:

„Art. 712. W ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 2021, poz. 1062) w art. 6 w ust. 1 w pkt. 13 wyrazy „oraz szkoły podoficerskie i ośrodki szkolenia, o których mowa w art. 127 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 860, 2112 i 2320 oraz z 2021 r. poz. 159)” zastępuje się wyrazami „oraz szkoły podoficerskie, ośrodki szkolenia lub centra szkolenia, o których mowa w art. 91 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. poz. 655)”.

NOWELIZACJA USTAWY O ZBIOROWYM ZARZĄDZANIU PRAWAMI AUTORSKIMI I POKREWNYMI

Ustawą o zmianie niektórych ustaw w celu uproszczenia procedur administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców dokonano zmiany

ustawy o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi. Jak napisano w uzasadnieniu, ustawa dotyczy zmniejszenia bariery administracyjnej dla obywateli i przedsiębiorców w ramach tzw. tarczy prawnej, a zaprojektowane rozwiązania wpłyną na przyspieszenie wydawania decyzji i usprawnienie postępowań administracyjnych.

W wyniku dokonanej zmiany postępowanie przed Komisją Prawa Autorskiego będzie jednoinstancyjne i nie będzie przysługiwało odwołanie od decyzji Komisji do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W procesie legislacyjnym Senat zgłosił poprawkę usuwającą proponowaną zmianę, jednak na posiedzeniu w dniu 7 października 2022 roku Sejm odrzucił poprawkę Senatu. Ustawa oczekuje na podpis Prezydenta.

„Art. 41. W ustawie z dnia 15 czerwca 2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz.U. poz. 1293) wprowadza się następujące zmiany:
1) w art. 64 w ust. 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:
„Decyzje wydane w tych postępowaniach są ostateczne”;
2) uchyla się art. 82 i art. 83”.

EUROPEJSKI AKT O WOLNOŚCI MEDIÓW – KONSULTACJE

Komisja Europejska w dniu 16 września 2022 roku opublikowała wniosek stanowiący Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne ramy dla usług medialnych na rynku wewnętrznym („europejski akt o wolności mediów”) i zmieniający dyrektywę 2010/13/UE.

Jednocześnie otworzyła konsultacje dotyczące przedstawionego dokumentu. Opinie w konsultacjach można składać do 10 grudnia 2022 roku na specjalnej stronie Komisji Europejskiej pod adresem: <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13206-Ochrona-wolnosc-mediow-w-UE-nowe-przepisy-pl>.

WYROK SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWIE CHOMIKUJ.PL.

Opublikowane pisemne uzasadnienie wyroku SN z powództwa Stowarzyszenia Filmowców Polskich przeciwko platformie internetowej Chomikuj.pl potwierdziło tezy ustnego uzasadnienia i przyniosło wiele ciekawych szczegółów przyjętych przez SN tez. O sprawie pisaliśmy w numerze 2/2022 Kwartalnika, wskazując na przełomowość rozstrzygnięcia uznającego odpowiedzialność pośredników, a nie tylko podmiotów umieszczających nielegalne pliki na platformach takich jak Chomikuj.pl.

W przededniu wdrożenia art. 17 dyrektywy DSM do polskiego prawa wyrok ten ma kapitalne znaczenie, pozwalające doprecyzować granice odpowiedzialności dostawców usług udostępniania online za treści publikowane przez użytkowników takich usług. Przesądzenie o pełnym stosowaniu katalogu środków przewidzianych w art. 79 prawa autorskiego nie tylko wobec bezpośredniego naruszcyciela, lecz także pośrednika, jest niezwykle ważne. Możliwość dochodzenia dwukrotności wartości zwyczajowo stosowanej opłaty licencyjnej wydaje się najatrakcyjniejszym środkiem rekompensaty dla uprawnianych i zapewne przyczyni się do znacznego ograniczenia piractwa internetowego.

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH – NAJNOWSZE ORZECZNICTWO EUROPEJSKIE I POLSKIE ORAZ UMOWA O ZASADACH OCHRONY DANYCH OBYWATELI UE W USA

Ostatnie miesiące przyniosły ciekawe orzeczenia związane z ochroną danych osobowych. Orzeczenia nie dotyczą jednak przedmiotu ochrony, czyli danych osobowych jako takich, ale podmiotów, które są uprawnione do występowania w postępowaniach sądowych w charakterze stron dochodzących ochrony danych osobowych innych podmiotów.

Pierwszy wyrok to orzeczenie TSUE z 22 kwietnia 2022 roku w sprawie C-319/20 Meta Platforms Ireland Limited, dawniej Facebook Ireland Limited versus Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V., w którym TSUE uznał, że art. 80 ust. 2 RODO należy interpretować w ten sposób, że **nie sprzeciwia** się on uregulowaniu krajowemu, które zezwala stowarzyszeniu ochrony interesów konsumentów na wniesienie do sądu powództwa o bezprawne przetwarzanie danych osobowych. Orzeczenie TSUE w sprawie C-319/20 jest zgodne z opinią Rzecznika Generalnego TSUE, o której pisałam w numerze 3–4/2021 Kwartalnika. W wyroku TSUE uznał, że art. 80 ust. 2 RODO „należy interpretować w ten sposób, że nie sprzeciwia się on uregulowaniu krajowemu, które zezwala stowarzyszeniu ochrony interesów konsumentów na wniesienie do sądu powództwa – w braku udzielonego mu w tym celu upoważnienia i niezależnie od naruszenia konkretnych praw osób, których dane dotyczą – przeciwko domniemanemu

sprawcy naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych z powodu naruszenia zakazu stosowania nieuczciwych praktyk handlowych, naruszenia przepisów o ochronie konsumentów lub zakazu stosowania nieważnych ogólnych warunków handlowych, jeżeli odnośne przetwarzanie danych może mieć wpływ na prawa, jakie zidentyfikowane lub możliwe do zidentyfikowania osoby fizyczne wywodzą z tego rozporządzenia”.

Tymczasem polski sąd, wydając wyrok w II instancji, przyznał status pokrzywdzonego w postępowaniu karnym o bezprawne przetwarzanie danych osobowych Stowarzyszeniu Sieć Obywatelska WatchDog. W wydanym wyroku Sąd uznał, że wójt gminy Wapno bezprawnie przekazał dane osobowe z list wyborczych Poczcie Polskiej do celów wyborów kopertowych. Nie jest jeszcze znane pisemne uzasadnienie wyroku. Być może sąd uznał, że skoro RODO w ocenie TSUE (w omówionym wyżej wyroku) nie sprzeciwia się uznaniu legitymacji procesowej stowarzyszenia w sprawach o ochronę danych osobowych – to nie sprzeciwia się również możliwości uznania stowarzyszenia za pokrzywdzonego w postępowaniu karnym o naruszenie ochrony danych osobowych. Wobec braku takiego zakazu można się oprzeć na uznaniu sędziowskim na podstawie ogólnych przepisów procedury. Trzeba poczekać na

pisemne uzasadnienie wyroku, choć przyznanie tak szerokich uprawnień organizacjom społecznym może wywoływać niepokój, czy instytucja ta nie będzie nadużywana.

Umowa o zasadach ochrony danych osobowych UE – USA

W związku z podpisaniem w dniu 7 października 2022 roku przez prezydenta Joe Bidena rozporządzenia wykonawczego poznajemy coraz więcej szczegółów umowy UE – USA. Amerykanom patrzy na ręce europejski aktywista na rzecz ochrony danych osobowych Max Schrems, z Noybs. W kolejnym numerze Kwartalnika omówimy sporządzone przez niego analizy.

UWAGA: Zawarcie umowy UE z USA spowoduje konieczność zmian i aktualizacji w polityce prywatności i zasadach przetwarzania danych w zakresie, w jakim wydawcy, korzystając z usług świadczonych na terytorium USA, przekazują instytucjom amerykańskim dane osobowe, których są administratorami. Na chwilę obecną warto sprawdzić, czy w używanych dokumentach nie pojawiają się odwołania do uchylonej przez TSUE Tarczy Prywatności.

KRAKOWSKA KONFERENCJA NAUKOWA PAMIĘCI PROFESOR ELŻBIETY TRAPLE

ALEKSANDRA BURBA

Mija rok, odkąd zabrakło wśród nas Pani Profesor Elżbiety Traple. Była wzorem prawnika, naukowca, człowieka, postacią wybitną i jak mało kto zasłużoną dla rozwoju prawa własności intelektualnej i funkcjonowania przedsiębiorstw z nim związanych, a także organizacji zbiorowego zarządzania. Pisząc czy mówiąc o Pani Profesor, wciąż trudno używać czasu przeszłego. Dług wdzięczności, podziw i szacunek całego środowiska trwają.

29 września 2022 roku odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Prawa Autorskiego imienia Profesor Elżbiety Traple. Wydarzenie zorganizowała kancelaria Traple Konarski Podrecki i Wspólnicy, pod patronatem honorowym Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr. hab. Jerzego Pisulińskiego.

Wśród gości honorowych znaleźli się Prezes Urzędu Patentowego RP Edyta Demby-Siwiek oraz Przewodniczący ALAI (Association Littéraire et Artistique Internationale) prof. Frank Goetzen, który zdalnie połączył się z uczestnikami zgromadzonymi w Krakowie.

Stacjonarnie i zdalnie konferencja zebrała przedstawicieli nauki z różnych dziedzin prawa własności intelektualnej czy prawa na dobrach niematerialnych, ale też praktyków poszczególnych zawodów prawniczych i głównych sfer rynku treści kreatywnych z całej Polski, w tym reprezentujących organizacje zbiorowego zarządzania

prawami autorskimi i prawami pokrewnymi w sferze słowa, muzyki, filmu.

Wręczono po raz pierwszy nagrodę im. Pani Profesor Traple dla autora najlepszej pracy z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych. Laureatem, wybranym spośród kilkunastu zgłoszonych prac, został mgr Jan Jastrzębski, który na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. dr. hab. Krystyny Szczepanowskiej-Kozłowskiej napisał pracę magisterską poświęconą ochronie dzieł sztuki konceptualnej na gruncie prawa autorskiego i konstrukcji dóbr osobistych.

Tematem referatów były istotne w obrocie zagadnienia związane z umowami odnoszącymi się do przedmiotów praw własności intelektualnej zarówno w sferze prawnoautorskiej, jak i własności przemysłowej.

Doktor Tomasz Targosz analizował możliwości dookreślenia (zawężenia) przedmiotu umów z zakresu własności przemysłowej, przenoszących prawa lub licencyjnych, na przykładzie umów dotyczących znaków towarowych i patentów. Wzajemnej relacji umów i przepisów o dozwolonym użytku implementujących dyrektywy unijne oraz istotnym dla jednolitego rynku cyfrowego rozporządzeniom, jak to o transgranicznym przenoszeniu usług (2017/1128), przyjrzała się w swoim wystąpieniu prof. UAM dr. hab. Katarzyna Klafkowska-Waśniowska, kontekstem swoich rozważań

czyniąc jednocześnie postanowienia Karty Praw Podstawowych oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE. Doktor Teresa Grzeszak przybliżyła z kolei konstrukcję prawa do wizerunku, przypominając ją na praktycznych przykładach odnoszących się do umów dotyczących rozpowszechniania wizerunku.

Dalsza część konferencji miała formę debat. W pierwszym panelu mówcy zastanawiali się, czy należy wprowadzić w Polsce regulacje dotyczące licencji rozszerzonych. Dyskusję prowadził prof. dr hab. Ryszard Markiewicz, a uczestniczący w niej prof. dr hab. Monika Czajkowska-Dąbrowska, dr Krzysztof Wojciechowski i mec. Oskar Tułodziecki zostali „obsadzeni” w rolach przeciwników i zwolenników rozwiązań opartych na zbiorowym rozszerzonym licencjonowaniu. Zdania były (z definicji) podzielone, ale obronną ręką wydawały się wyjść z dyskusji utwory niedostępne w obrocie handlowym jako potencjalne pole do tego rodzaju licencjonowania. Prowadzący debatę podsumował, że prawo autorskie stoi obecnie przed dwiema formami ograniczenia monopolu autorskiego: rozszerzeniem dozwolonego użytku oraz wprowadzeniem rozszerzonych form licencjonowania.

Kolejna debata dotyczyła ustalania wielokrotności opłaty licencyjnej jako kwoty dochodzonej od naruszcyciela praw własności intelektualnej. Pod kierunkiem prof. dr hab. Krystyny Szczepanowskiej-Kozłowskiej uczestnicy dyskusji (prof. UAM dr hab. Rafał Sikorski, prof. INP PAN dr hab. Helena Żakowska-Henzler

oraz dr hab. Łukasz Żelechowski) porównywali sytuację dochodzącego ochrony na podstawie przepisu prawa własności przemysłowej i analogicznego przepisu prawa autorskiego. Jest ona różna, bo implementacji art. 13 dyrektywy 2004/48 w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej dokonano inaczej w prawie własności przemysłowej, a inaczej w prawie autorskim, zwłaszcza że wyrok Trybunału Konstytucyjnego wyłączył możliwość dochodzenia trzykrotności wynagrodzenia licencyjnego, które byłoby należne za zgodne z prawem korzystanie z utworu³⁴. Koncentrowano się na kwestiach praktycznych, jak np. możliwości (bądź ich brak) wykazania na podstawie materiału dowodowego danej sprawy wysokości zaistniałej szkody w celu ustalenia wysokości należnej opłaty licencyjnej.

Konferencja była bardzo cennym spotkaniem przedstawicieli nauki i praktyki prawa w sferze ochrony własności intelektualnej. Wydarzeniu towarzyszyły przekonanie zebranych o niepowetowanej stracie dla środowiska, związanej ze śmiercią Pani Profesor Traple, której wspomnienie często poprzedzało wystąpienia prelegentów i gości, ale też pewność, że dorobek lat jej pracy naukowej będzie znajdował odbiorców, a dziedzina prawa, jaką jest ochrona własności intelektualnej, nowych adeptów. Organizatorzy zapowiedzieli, że wydarzenie będzie miało charakter cykliczny, a nad jego kształtem merytorycznym będzie pracować rada programowa.

³⁴ Art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b) ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych utracił moc z dniem 1 lipca 2015 r. w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej – w przypadku gdy naruszenie jest zawinione – trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 czerwca 2015 r. sygn. akt SK 32/14 (Dz.U. poz. 932).

INFORMACJE O DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA

MARZENNA WOJCIECHOWSKA,
JĘDRZEJ MACIEJEWSKI

Ogłoszenie o programach stypendialnych SAIW Copyright Polska w roku akademickim 2022/2023

Zarząd Stowarzyszenia Autorów i Wydawców SAIW Copyright Polska (dalej: Stowarzyszenie), działając na podstawie § 12 ust. 2 *Regulaminu określającego zasady prowadzenia działalności o charakterze kulturalnym lub edukacyjnym przez Stowarzyszenie*, postanowił o rozpoczęciu w roku 2022 dwóch programów stypendialnych dla studentów i doktorantów zajmujących się problematyką ochrony własności intelektualnej.

W 2022 r. programy stypendialne dotyczyć będą następująco określonych dziedzin:

- 1) Prawo autorskie i prawa pokrewne, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorowego zarządzania tymi prawami;
- 2) Ochrona praw autorskich i praw pokrewnych w modelach świadczenia usług, w tym na żądanie, w środowisku chmurowym (*cloud computing*).

W ramach każdego z programów stypendialnych ustanawia się po dwa indywidualne stypendia, tj. po jednym dla studenta ostatniego roku studiów magisterskich na kierunku prawo i dla doktoranta w dziedzinie nauk prawnych, które zostaną sfinansowane ze środków potrąconych przez Stowarzyszenie na cele wskazane w Regulaminie działalności. W razie niezgłoszenia się w danym programie stypendialnym żadnego kandydata na danym poziomie studiów (żadnego doktoranta lub żadnego studenta ostatniego roku studiów magisterskich) Stowarzyszenie może, przy uwzględnieniu opinii Komisji Stypendialnej, przyznać dodatkowe stypendium/stypendia w drugim programie stypendialnym, przy czym liczba wszystkich przyznanych stypendiów w sumie nie może przekroczyć czterech.

Zarząd określił następujące ramy prawne obu programów stypendialnych:

a. wysokość pojedynczego stypendium:

2000 zł (słownie: dwa tysiące złotych) brutto miesięcznie przez 9 miesięcy (X–VI) roku akademickiego 2022/2023.

b. tryb przyznania stypendium:

Komisja Stypendialna, wyłoniona przez Zarząd Stowarzyszenia z grona ekspertów, oceni zgłoszenia kandydatów dokonanych na formularzu zgłoszeniowym – którego wzór załączono do niniejszego ogłoszenia – i doręczonych Stowarzyszeniu w formie pisemnej do dnia 31.10.2022 roku wraz z załącznikami dokumentującymi osiągnięcia naukowe wskazane w zgłoszeniach.

c. szczegółowe zasady przyznawania stypendium:

I. Stypendium jest przyznawane w każdym programie jednemu studentowi studiów magisterskich na kierunku prawo i jednemu doktorantowi w dziedzinie nauk prawnych, którzy złożyli poprawne pod względem formalnym zgłoszenia w wymaganym terminie i uzyskali najwyższą sumaryczną liczbę punktów odpowiednio wśród studentów i doktorantów, przyznanych im przez Komisję Stypendialną za poszczególne elementy merytoryczne

zgłoszenia, przy czym stypendium nie może zostać przyznane osobom pozostającym z członkami Komisji Stypendialnej w stosunku pokrewieństwa do drugiego stopnia włącznie lub powinowactwa pierwszego stopnia ani osobom będącym magistrantami lub doktorantami członków Komisji Stypendialnej;

II. Wraz ze złożeniem wniosku o przyznanie stypendium wnioskodawca zobowiązuje się, że – w razie uzyskania stypendium – dostarczy do Stowarzyszenia w terminie 3 miesięcy od zakończenia pobierania stypendium treść swojej pracy magisterskiej lub doktorskiej do wglądu, a w razie jej braku w ww. terminie – treść jej istniejących rozdziałów – w celu podjęcia przez Stowarzyszenie decyzji co do wydania artykułu na ten temat. W razie podjęcia przez Stowarzyszenie takiej decyzji, stypendysta opracuje wskazany przez Stowarzyszenie tekst zgodny z tematem pracy w formie artykułu w formacie (objętość, rodzaj tekstu – dziennikarski, naukowy, popularno-naukowy itp.) wskazanym przez Stowarzyszenie i udzieli Stowarzyszeniu nieodpłatnej licencji niewyłącznej na rozpowszechnianie opracowanego tekstu na wszelkich polach eksploatacji wskazanych w art. 50 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych w ramach działalności Stowarzyszenia, w szczególności w ramach jego działalności edukacyjnej. Stypendysta i Stowarzyszenie mogą w razie możliwości lub potrzeby zdecydować wspólnie o szerszym zakresie współpracy wydawniczej niż wynikający ze zdania poprzedzającego, np. o publikacji całej pracy czy jej fragmentów.

Kryteria oceny zgłoszeń przez grono ekspertów:

Komisja Stypendialna, oceniając poszczególne zgłoszenia, przyznaje punkty za zgłoszone i udokumentowane osiągnięcia naukowe wedle następującej punktacji, z dokładnością do 0,5 pkt:

I. Konspekt pracy magisterskiej lub doktorskiej odnoszącej się do dziedziny, w której przyznawane jest stypendium: od 0 do 20 pkt

II. Wydane publikacje naukowe dotyczące prawa własności intelektualnej, w tym w szczególności prawa autorskiego: (tytuł publikacji, data i miejsce wydania): od 0 do 5 pkt za każdą publikację

*przy czym za każdą publikację dotyczącą prawa autorskiego punktacja liczona jest podwójnie

III. Czynny udział w konferencji naukowej dotyczącej prawa własności intelektualnej, w tym w szczególności autorskiego (data, miejsce, nazwa konferencji, tytuł referatu): od 0 do 3 pkt za każdą konferencję

*przy czym za każdą konferencję dotyczącą prawa autorskiego punktacja liczona jest podwójnie

IV. Wyniki osiągnięte na prawniczych studiach magisterskich, tj. średnia ocen ze studiów magisterskich (w wypadku trwających studiów – ze wszystkich dotychczas ukończonych lat tych studiów):

*do punktów uzyskanych przez wnioskodawcę w ramach pkt I) – III) dodaje się liczbę punktów odpowiadającą średniej ze studiów magisterskich.

Wzór zgłoszeń do programów stypendialnych:

Wzory zgłoszeń zamieszczone poniżej dla obu programów stypendialnych mają taki sam zakres, różnią się jedynie odwołaniem się w poszczególnym zgłoszeniu do wskazanego programu stypendialnego, w którym wnioskodawca składa zgłoszenie.

Wniosek – ochrona praw autorskich i praw pokrewnych w środowisku chmurowym.pdf

Wniosek – prawo autorskie.pdf

Regulamin działalności o charakterze kulturalnym lub edukacyjnym.pdf

W wypadku dodatkowych pytań prosimy o kontakt pod adresem e-mail: stypendia@copyrightpolska.pl

Zgłoszenia kandydatów (prawidłowo wypełnione wnioski) prosimy wysłać pod adres:

Stowarzyszenie Autorów i Wydawców Copyright Polska

ul. Nowogrodzka 62b/8

02-002 Warszawa

JUBILEUSZ 20-LECIA SAIW COPYRIGHT POLSKA. SPOTKANIE NA TARGACH KSIĄŻKI W KRAKOWIE KULMINACYJNYM PUNKTEM OBCHODÓW JUBILEUSZU

W chwili zamykania bieżącego numeru Kwartalnika Zarząd SAIW Copyright Polska przygotowuje się do specjalnego spotkania z wydawcami na Targach Książki w Krakowie w piątek 28 października o godz. 13.30 w sali Budapeszt C.

Jak już informowaliśmy w numerze 1/2022 Kwartalnika, rok 2022 to szczególny rok. Mija właśnie 20 lat od powstania **Stowarzyszenia Autorów i Wydawców COPYRIGHT POLSKA (SAiW CP)**, które do 2014 roku działało pod nazwą SAIW „Polska Książka” (<https://www.copyrightpolska.pl/>). Na początku stycznia 2002 roku sporządzono statut Stowarzyszenia, a 21 listopada 2002 roku sąd rejestrowy w Krakowie wpisał SAIW CP do rejestru stowarzyszeń. W czerwcu 2003 roku Minister Kultury wyznaczył Stowarzyszenie do poboru i wypłaty opłat reprograficznych dla wydawców. W ciągu kolejnych 20 lat SAIW CP wypłaciło bezpośrednio wydawcom książek, druków kartograficznych lub muzycznych (oraz wydawcom prasowym i czasopism za pośrednictwem Stowarzyszenia Dziennikarzy i Wydawców REPROPOL) **ponad 110,62 mln zł.**

Stowarzyszenie zaprasza w piątek 28 października o godz. 13.30 w sali Budapeszt C na

jubileuszowe spotkanie z wydawcami, w trakcie którego w krótkiej prezentacji „Jak uzyskać największą rekompensatę z opłat reprograficznych – ABC SRC” udzieli wszystkim zainteresowanym informacji, jak się zarejestrować w Systemie Repartycyjno-Członkowskim (SRC – <https://repartycja.copyrightpolska.pl/login>), jakie dane w nim zgłaszać i co zrobić, żeby co roku uzyskać jak największe wypłaty w ramach repartycji opłat reprograficznych. Prezentację poprzedzi catering, a na koniec przewidziany jest tort urodzinowy.

Od początku 2021 roku repartycja i podział opłat reprograficznych dla wydawców książek, druków kartograficznych i muzycznych odbywa się poprzez System SRC i w ciągu dwóch lat w Systemie zarejestrowało się ponad 1050 wydawców, z których 688 w 2021 roku, a 825 w 2022 roku otrzymało rekompensaty z opłat reprograficznych w łącznej wysokości ponad 10,42 mln zł.

Obok repartycji opłat reprograficznych Stowarzyszenie od 2016 roku dokonuje podziału i wypłaty wynagrodzeń za użyczenia biblioteczne (<https://www.copyrightpolska.pl/pl/3/0/251/Wynagrodzenia-PLR>) i w ciągu ostatnich pięciu

lat wypłaciło autorom, tłumaczom i współtwórcom oraz wydawcom wynagrodzenia w łącznej wysokości 21,85 mln zł. W grudniu br. planowany jest podział wynagrodzeń w łącznej kwocie 3.936.600,00 zł.

Stowarzyszenie planuje również dokonać pierwszej repartycji wynagrodzeń licencyjnych uzyskanych z zagranicy. Trafią one do wydawców, którzy w ciągu ostatnich lat zawarli ze Stowarzyszeniem umowę o zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi.

O tym i o wielu innych istotnych dla wydawców sprawach członkowie Zarządu i pracownicy Stowarzyszenia chętnie opowiedzą Państwu w trakcie spotkania, na które serdecznie zapraszają.

Relację ze Spotkania zamieścimy w kolejnym numerze Kwartalnika.

Badanie struktury kopiowania w 2022 roku realizuje CBOS

Na podstawie Regulaminu repartycji opłat reprograficznych w wyniku przeprowadzonego konkursu ofert Zarząd SAIW CP wybrał Fundację Centrum

Badania Opinii Społecznej na wykonawcę badań struktury kopiowania metodą CAWI na próbie losowej liczącej 5000 osób. Badanie struktury kopiowania w 2022 roku zakończy się w listopadzie br., a jego wyniki zostaną wykorzystane do repartycji wynagrodzeń w 2023 roku. Wybór oferty CBOS według tej samej metody i grupy zapewni pełną ciągłość i porównywalność badań rok do roku.

Planowa kontrola MKiDN w SAIW CP potwierdziła prawidłowość działalności Stowarzyszenia w zakresie obsługi programu PLR

Zarząd SAIW CP otrzymał projekt Wystąpienia pokontrolnego z planowej kontroli prowadzonego na zlecenie MKiDN projektu poboru i rozliczeń wynagrodzeń z tytułu rekompensaty za wypożyczenia biblioteczne (PLR). Dokument nie zawiera żadnej wzmianki dotyczącej stwierdzenia jakichkolwiek nieprawidłowości w Stowarzyszeniu ani żadnych zaleceń dotyczących potrzeby dokonania zmian w sposobie zarządzania i realizowania tego projektu. Tak trzymać!!!